

Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra psychologie Filozofické fakulty

Porovnání výsledků grafologické analýzy s výsledky psychologické metody NeoBig 5

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Lucie Karbulová**
Vedoucí práce: **Mgr. Martin Kupka, Ph. D.**

Olomouc
2012

„Ochrana informací v souladu s ustanovením § 47b zákona o vysokých školách, autorským zákonem a směrnici rektora k Zadání tématu, odevzdávání a evidence údajů o bakalářské, diplomové, disertační práci a rigorózní práci a způsob jejich zveřejnění. Student odpovídá za to, že veřejná část závěrečné práce je koncipována a strukturována tak, aby podávala úplné informace o cílech závěrečné práce a dosažených výsledcích.

Student nebude zveřejňovat v elektronické verzi závěrečné práce plné znění standardizovaných psychodiagnostických metod chráněných autorským zákonem (záznamový arch, test/dotazník, manuál). Plné znění psychodiagnostických metod může být pouze přílohou tištěné verze závěrečné práce. Zveřejnění je možné pouze po dohodě s autorem nebo vydavatelem.“

Děkuji Mgr. Martinu Kupkovi, PhD. za jeho odborné vedení, připomínky a návrhy a paní Světle Francové za cenné rady a pomoc při zpracování grafologických rozborů.

Rovněž chci poděkovat svému partnerovi za velkou trpělivost, pomoc, ochotu diskutovat nad daným problémem a oporu.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „*Porovnání výsledků grafologické analýzy s výsledky psychologické metody NeoBig 5*“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Kozlovicích 19. března 2012

.....

Obsah

Úvod	5
I. Teoretická část	6
1. NeoBig 5	6
1. 1. Historie NeoBig Five	6
1. 2. Česká verze NEO pětifaktorového osobnostního inventáře	8
1. 2. 1. Neuroticismus	9
1. 2. 2. Extraverze	9
1. 2. 3. Otevřenost vůči zkušenosti	10
1. 2. 4. Přívětivost	10
1. 2. 5. Svědomitost	11
1. 3. Validita NEO inventáře	12
1. 3. 1. Stabilita v čase	12
1. 3. 2. Reliabilita	12
1. 4. Normy	12
1. 5. Meze a hranice dotazníkového sebesuzovacího šetření	13
1. 6. Využití NEO osobnostních dotazníků	13
2. Grafologie	15
2. 1. Historie	16
2. 1. 1. Prehistorie	16
2. 1. 2. Základy grafologie jako vědy	16
2. 1. 3. Moderní historie a česko-slovenská současnost	18
2. 2. Metody grafologie	18
2. 2. 1. Použitá metoda	19
2. 2. 2. Co musí grafolog vědět před rozbořem	21
2. 2. 3. Co grafolog ke své práci potřebuje	21
2. 2. 4. Prožitková část s rukopisem	21
2. 2. 5. Komplexní dojmové znaky (KDZ)	22
2. 2. 6. Popsatelné a měřitelné znaky (MPZ)	22
2. 2. 7. Dokončení rozboru	23
2. 3. Výhody a nevýhody grafologické analýzy	23
2. 3. 1. Výhody	23
2. 3. 2. Nevýhody	25
2. 3. 3. Meze a hranice grafologie	25
2. 4. Využití grafologie	26
3. Podobné výzkumy	28
3. 1. „Graphology and personality: An empirical study on validity of handwriting analysis“	28
3. 2. „Využití grafologie v personalistice“	29
3. 3. „Projekce osobnostních rysů v písmu“	29
II. Výzkumná část	31
4. Výzkumný problém a cíle práce	31

4. 1. Výzkumný problém	31
4. 2. Cíle práce.....	32
5. Výzkumné otázky	34
6. Průběh výzkumu a metodologický rámec	35
6. 1. Metoda sběru dat.....	35
6. 2. Metody zpracování a analýzy dat.....	36
6. 2. 1. Grafoanalýza.....	36
6. 2. 2. Neo Big 5	47
6. 3. Jednotlivé kazuistiky.....	48
6. 3. 1. Respondentka č. 2	49
6. 3. 2. Respondentka č. 3	50
6. 3. 3. Respondentka č. 8	51
6. 3. 4. Respondentka č. 10	52
6. 3. 5. Respondentka č. 11	54
6. 3. 6. Respondentka č. 12	55
6. 3. 7. Respondentka č. 14	56
7. Soubor	58
8. Výsledky	59
8. 1. Výsledky jednotlivých kazuistik	59
8. 1. 1. Respondentka č. 2	59
8. 1. 2. Respondentka č. 3	59
8. 1. 3. Respondentka č. 8	60
8. 1. 4. Respondentka č. 10	60
8. 1. 5. Respondentka č. 11	61
8. 1. 6. Respondentka č. 12	61
8. 1. 7. Respondentka č. 14	61
8. 2. Výsledek celého výzkumu	62
8. 2. 1. Porovnání výsledků u škály Neuroticismus	62
8. 2. 2. Porovnání výsledků u škály Extraverze.....	62
8. 2. 3. Porovnání výsledků u škály Otevřenost vůči zkušenosti	63
8. 2. 4. Porovnání výsledků u škály Přívětivost	64
8. 2. 5. Porovnání výsledků u škály Svědomitost	64
9. Diskuze	65
10. Závěry výzkumu	69
Souhrn.....	70
Literatura	71
Seznam příloh.....	73

Úvod

V době, kdy se na výsluní laické pozornosti veřejnosti pomalu vrací zájem o duchovno, nové způsoby myšlení, žití v souladu s přírodou a zákony vesmíru, komplexního nazírání na život, o starodávná moudra a grafologii, je možná právě ten správný čas připomenout metodu, která je dlouhou dobu odbornou veřejností odmítána. Nerada bych, aby byla grafologie pochopena jako cosi kouzelného, tajemného či starodávného. V této práci se naopak snažím odkrýt tento závoj působící rozpaky vědecké obce. Snažím se přinést nejnovější poznatky z této oblasti, ukázat aktualizovaný pohled na problematiku psychologie písma.

I když se mi nepodařilo jednoznačně dokázat souvislost mezi výsledky dotazníku NEO – FFI a grafoanalýzy, přesto se mi povedlo poměrně přesvědčivě prokázat potenciál grafologie jako psychodiagnostické metody. Nechtě si tedy čtenář sám udělá názor na výsledky této práce. Pokud se nad touto metodou zamyslí jen pár odborníků, případně jí přiznají jistou vypovídající hodnotu, svůj účel tato práce splní.

V teoretické části práce přibližuji teoretická východiska, historii, meze, hranice a možnosti využití obou metod. Rovněž čtenáře seznámím s jinými výzkumy na podobné či stejné téma.

Ve druhé, výzkumné části, pak podrobněji vysvětluji metodologii grafologie a uvádím jednotlivé kazuistiky respondentek – pohled na jejich osobnost ze strany NEO dotazníku a grafologie. V další kapitole pak srovnávám obě metody u jednotlivých případů. Na závěr rozdělují výsledky všech respondentek podle zkoumaných dimenzí a určuji konečnou shodu obou metod.

V přílohách jsou rukopisy všech respondentek, aby si i grafologický laik mohl vyzkoušet, zda dokáže (často logicky) odvodit některé zjištěné skutečnosti.

I. Teoretická část

1. NeoBig 5

NeoBig 5 je pětifaktorový model popisu osobnosti. Je to vícerozměrný dotazník, který patří do skupiny lexikálních výzkumů. Lexikální výzkumy užívají slova, která vyjadřují lidské charakteristiky. Nejčastěji se užívají přídavná jména, avšak některé jazyky pro popis vlastností užívají slovesa a podstatná jména, což znamená, že NEO dotazníky jsou kulturně a jazykově podmíněny. Není tedy jisté, zda je lze považovat za univerzální nástroj diagnostiky osobnosti. Zobecnitelnost výsledků výzkumů postavených na analýze těchto dotazníků je tímto velice limitovaná, přestože podle Hřebíčkové (2001) byla pětifaktorová struktura osobnosti na základě Cattellových proměnných potvrzena hned v několika jazycích, včetně čínštiny, holandštiny, polštiny atd., a to hlavně proto, že struktura byla odvozena z malého počtu rysových charakteristik a není známo, jak byly vybrány, takže její univerzálnost nepotvrdily.

Velice důležitým pojmem u pětifaktorového modelu popisu osobnosti je *faktorová analýza*, bez které by se žádný lexikální výzkum neobešel, protože je to právě tento nástroj, který umožňuje popisná slova vhodně roztřídit, kategorizovat, abychom dokázali ze slov vytvořit strukturu osobnosti, resp. její popis.

1. 1. Historie NeoBig Five

Pokusy zmapovat vlastnosti, které charakterizují člověka, sahají až do dob antiky. Až ve 20. století badatelé získali nástroje k řešení, kterým je faktorová analýza a formulace lexikální hypotézy. Díky nim se tedy mohly vyřešit problémy s tím, jak vlastnosti vybírat a jak je uspořádat. „Obecná lexikální hypotéza vychází z předpokladu, že nejpodstatnější individuální rozdíly jsou uchovány v jazyce. Čím jsou jednotlivé rozdíly významnější, tím častěji se uplatňují v každodenní komunikaci a jsou zachyceny jako jednotlivá slova. Podstatou lexikálních studií je nejdříve ze slovníků vybrat slova používaná pro popis osobnosti, redukovat je a pomocí faktorové analýzy vlastnosti uspořádat. Nejdůležitější dimenze, které byly takto odvozeny, tvoří pětifaktorovou strukturu popisu osobnosti. Goldberg zavedl pro označení těchto pěti faktorů pojmenování „Big Five“ – Velká pětka“ (Hřebíčková, 2001, str. 9). Jenže i tady se nachází problém. Slova, která popisují osobnost,

mají často emoční zabarvení, jsou hodnotící, každý člověk je může díky tomu vnímat po svém, čímž se znemožňuje jejich použití pro objektivní popis osobnosti. Některá slova, která naopak běžná lidová mluva neobsahuje, mohou být pro psychologická šetření významná.

Jako jeden z prvních se pokusil o shromáždění všech slov popisujících vlastnosti a vnitřní stavy osobnosti Galton v roce 1884. Došel takto k přibližně tisícovce pojmů. Na jeho práci navázala Baumgartenová a v roce 1933 čítal seznam jejích pojmů čtyři tisíce německých slov. V angličtině podobný seznam vytvořili Allport a Odbert (1936). Ti došli k osmnácti tisícům slov, které popisují chování jedince, které ho odlišuje od ostatních. Jednotlivé pojmy roztřídily do čtyř hlavních skupin, kategorií. Když ve 40. letech započal svou práci Cattel, dokázal 1 kategorii Allporta a Odberta (čítající čtyři tisíce pět set vlastností) zredukovat na 35 pojmů. Cattelovi následovníci pak pokračovali v redukci, až se dostali na 5 dimenzí podobných dnešní verzi Big Five. Navrhli tak pětifaktorový model osobnosti. K těmto pěti faktorům došly nezávisle na sobě různé výzkumy. Je to skupina pojmů, kategorií, které v sobě zahrnují řadu vlastností a vnitřních stavů. Dimenze však nejsou rovnocenné. Podle Hřebíčkové (2001) to byl Goldberg, kdo nakonec faktoroval a jednoznačně potvrdil strukturu s pěti faktory, která se dala interpretovat ve smyslu Big Five.

Goldbergovy lexikální výzkumy vedly k ujasnění a ucelení pojmů, zejména přídavných jmen, kterými lze popsat jedince z hlediska jeho dlouhotrvajících/trvalých vlastností. Naopak dispoziční neboli dotazníkový přístup amerických autorů Costy a McCrae byl založen na rozboru dotazníkových položek. Z analýzy Cattelova 16 PF definovali tři skupiny dimenzí – Neuroticismus, Extraverze a Otevřenost vůči zkušenosti. Z počátečních písmen těchto tří škál pak metoda dostala název NEO inventář. Inspirováni Goldbergovým pětifaktorovým modelem osobnosti, sestavili NeoBig Five inventář, v němž ke svému NEO inventáři přidali Goldbergovu škálu Svědomitost a Přívětivost.

Dosud byly vytvořeny 3 verze NEO inventářů – NEO Personality Inventory – NEO-PI (1985), revidovaná verze z roku 1992 Revised NEO Personality Inventory - NEO-PI-R a NEO Five-Factor Inventory – NEO-FFI, všechny sestavili Costa a McCrae. Dotazník použitý v této

práci je NEO-FFI, což je zkrácená verze NEO-PI, která obsahuje 48 tvrzení pro první tři dimenze a 18 pro Svědomitost a Přívětivost.

1. 2. Česká verze NEO pětifaktorového osobnostního inventáře

Do češtiny převedla NeoBig 5 dr. Hřebíčková a Mgr. Urbánek, PhD. Postupovali podobně jako autoři inventáře. Nešlo tedy jen o přeložení anglických pojmů do českých, nýbrž bylo nutno shromáždit osobnostně významná slova v češtině, provést vlastní faktorovou analýzu a pak zjistit, jak a zda se struktura odvozená z ní přídavných jmen shoduje s NeoBig Five v americké angličtině. Ze Slovníku spisovného jazyka českého tedy postupně vybrali přídavná jména, která obvykle označují typické způsoby chování, reagování a jednání člověka a dle německého klasifikačního systému je rozdělili do kategorií. Toto provádělo šest nezávislých odborníků a za reprezentativní pro jednotlivé kategorie byla vybrána jen ta přídavná jména, na kterých se shodla většina z nich (viz Tabulka 1, Hřebíčková, Urbánek, 2001, str. 13). Taktéž provedla celou řadu rozsáhlých šetření zaměřených na specifické parametry testu, mezi něž patří zjišťování shody a rozdílů v sebeposouzení a posuzování druhých.

Stejně jako americká verze, i český inventář měří pět obecných dimenzí osobnosti: Neuroticismus, Extraverzi, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. Každá dimenze pak obsahuje řadu dalších vlastností, jejichž ne/přítomnost se zjišťuje.

Dotazník je určen pro respondenty starší 15 let, protože česká verze u mladších lidí nebyla použita. Naproti tomu je velmi vhodná pro zjišťování individuálních rozdílů u starších respondentů. Může být administrován individuálně nebo skupinově. V případě skupinové administrace je třeba zabránit „opisování“ a komunikaci mezi jednotlivými respondenty. Vyplnění celého testu zabere 10 – 15 minut.

Dotazník obsahuje celkem 60 tvrzení, kterými může člověk popsat sám sebe, 12 na každou zkoumanou dimenzi. Odpověď, která jej vystihuje, vybírá z možností: 0 – vůbec nevystihuje, 1 - spíše nevystihuje, 2 – ani výstižná, ani nevýstižná, tzn. neutrální, 3 – spíše vystihuje, 4 – úplně vystihuje.

1. 2. 1. Neuroticismus

Výpovědi, které zjišťují míru Neuroticismu, jsou dále rozděleny na tvrzení, která reflektují úzkostnost (3 položky), rozpačitost (2 položky), zranitelnost (2 položky), depresi (4 položky) a hněvivost (1 položka). Zkoumá tedy emocionální stabilitu/labilitu. Nelze však neuroticismus v tomto případě chápat jako psychiatrickou diagnózu. Tato dimenze zjišťuje, jak lidé prožívají negativní emoce. „Lidé, kteří dosahují vysokého skóru Neuroticismu, jsou psychicky nestabilní a jejich vyrovnanost je snadno narušitelná. Na rozdíl od emocionálně stabilních jedinců uvádějí častěji negativní prožitky a obtíže při jejich překonání. Snadno je lze přivést do rozpaků, cítí se zahanbeni, nejistí, nervózní, úzkostní, intenzivně prožívají strach, obavy nebo smutek. Jejich představy nekorespondují s realitou, proto mají omezenou možnost kontrolovat se a zvládat stresové situace. Emocionálně stabilní jedince takové potíže nemají, jsou klidní, vyrovnaní, bezstarostní a ani stresující situace je nevyvedou snadno z míry“ (Hřebíčková, Urbánek, 2001, str. 43). Rozlišuje tedy jedince náchylné k psychickému vyčerpání od těch odolných.

Příklad tvrzení: „Obvykle si nedělám starosti.“

1. 2. 2. Extraverze

Ani extraverzi v tomto případě nelze chápat plně tak, jak ji chápeme v psychologii osobnosti, tzn. v pojetí Jungově. Zde se spíše zjišťuje potřeba stimulace, kvalita a množství interpersonálních interakcí a úroveň aktivace. Na jedné straně je charakterizovaná povídavostí, na druhé málomluvností, aktivita vs. pasivita. Extraverzi odrážejí tvrzení zaměřující se na vřelost (1 položka), družnost (2 položky), asertivitu (1 položka, aktivitu (3 položky), vyhledávání vzrušení (1 položka) a pozitivní emoce (4 položky). Nejenom, že jsou lidé, kteří dosahují vysokého skóre v této dimenzi, společenští, živí a odvážní, více se spoléhající na náhodu, navíc se charakterizují jako „sebejistí, aktivní, hovorní, energičtí, veselí a optimističtí. Extraverti mají rádi druhé lidi (společnost), jsou rádi součástí skupin a různých společenských shromáždění, mají rádi vzrušení a udržují si veselou mysl. Charakterizovat typického introverta je poněkud obtížnější. Introverze (v tomto případě) by měla být nahlížena spíše jako nepřítomnost extraverze než jako její protiklad (Costa, McCrae, 1992). Introverti jsou spíše zdrženliví než nepřátelští, spíše nezávislí a samostatní než poslušní a povolní, spíše vyrovnaní než nejistí nebo flegmatictí. Introverti nemusejí

nutně trpět sociální fobií, jejich zdrženlivost je ovlivněna přáním zůstat o samotě“ (Hřebíčková, Urbánek, 2001, str. 44). Nelze o nich vyloženě prohlásit, že jsou pesimističtí a nešťastní, i když nejsou tolik nabití energií a aktivitou typickou pro extraverty.

Příklad tvrzení: „Snadno se rozesměji.“

1. 2. 3. Otevřenost vůči zkušenosti

Jde o nejméně diskutovanou dimenzi, co se obsahu týče. Bývá nazývána také pojmy Intelkt (Golberg), Imaginace (Saucier), Autonomie (Hendriksová) či Kultura (Norman). Pozitivní pól této dimenze tvoří přirozená inteligence, vzdělanost, tvořivost a talent, negativní pak omezenost, nevzdělanost a netaentovanost. Zjišťuje tedy otevřenost a aktivní vyhledávání nových zážitků, hledání nových možností řešení, tendence či odpor k neznámému a/nebo příklon k již vyzkoušenému. Jako samostatná škála se Otevřenost vůči zkušenosti a všechno, co zkoumá, vyskytuje jen v NEO inventářích. „Osob dosahující vysokého skóru v této škále udávají bohatou fantazii a jsou vnímavější k prožitkům pozitivních i negativních emocí více než uzavření jedinci. Berou v úvahu nové myšlenky a nekonvenční hodnoty. Popisují se jako vědychtiví, intelektuální, obdařeni fantazií, ochotni experimentovat a zajímají se o umění. Jsou připraveni kriticky přeformulovat platné normy a převzít nové sociální, etické a politické hodnoty. Často se chovají nekonvenčně, zkoušejí nové způsoby jednání a dávají přednost změně. Osoby dosahující nízkého skóru v této škále mají častěji sklon chovat se konvenčně a zastávat konzervativní postoje. Dávají přednost známému, osvědčenému a jejich emoční reakce jsou často utlumeny“ (Hřebíčková, Urbánek, 2001, str. 44). Přítomnost či nepřítomnost těchto vlastností vyplyne z odpovědí na tvrzení týkající se fantazie (1 položka), estetiky (3 položky), prožívání (1 položka), činnosti (2 položky), idejí (3 položky) a hodnot (2 položky).

Příklad tvrzení: „Málokdy si u sebe povšimnu nálad nebo pocitů vyvolaných okolními vlivy.“

1. 2. 4. Přívětivost

Podobně jako Extraverze i tato škála zjišťuje mezilidské vztahy a sociabilitu jedince. Na jedné straně je možné jedince označit jako dobrosrdečného, snášenlivého, dokonce poctivého a mravního, na druhé pak jako jedince panovačného, despotického, bezcitného, nepřátelského až útočného a agresivního. Subškálami pak jsou výpovědi

týkající se důvěry (2 položky), altruismu (5 položek), upřímnosti (1 položka), poddajnosti (3 položky) a jemnocitu (1 položka). „Nejvýraznější charakteristikou osob dosahujících vysokého skóru na této škále je altruismus. Takoví lidé mají pro druhé pochopení a porozumění, projevují jim přízeň, chovají se k nim laskavě a vlídně. Jsou vždy ochotni pomáhat a jsou přesvědčeni, že ostatní zase budou pomáhat jim. Mají sklon důvěovat druhým lidem a dávají přednost spolupráci. Osoby s nízkým skórem se naproti tomu popisují jako nepřátelské a egocentrické, mající tendenci znevažovat záměry druhých lidí. Spíše soutěží než spolupracují“ (Hřebíčková, Urbánek, 2001, str. 44).

Příklad tvrzení: „Obvykle se snažím být ohleduplný/á a citlivý/á.“

1. 2. 5. Svědomitost

Tato škála vyjadřuje přístup k povinnostem, úroveň organizace, míru motivace a vytrvalosti na cíl zaměřeného chování. Jedinec tedy dle svého přístupu k práci může být označen jako pracovitý, pilný, usilovný, disciplinovaný, pořádkumilovný až puntičkářský, na sebe náročný anebo naopak jako nespolehlivý, líný, lhostejný, bez vůle, nestabilní či nestálý. Svědomitost je tedy zjišťována z položek vyjadřujících pořádnost (3 položky), zodpovědnost (3 položky), usilování o dosažení cíle (3 položky) a disciplínu (3 položky). „Neschopnost zvládat podněty a pokušení je v NEO modelu indikátorem Neuroticismu. Navíc existuje další druh sebekontroly, který se vztahuje k aktivnímu procesu plánování, organizování a realizace úkolů. To je podstatou dimenze Svědomitost. Osoby dosahující vysokého skóru v této škále se popisují jako cílevědomé, ctižádostivé, pilné, vytrvalé, systematické, s pevnou vůlí, disciplinované, spolehlivé, přesné a pořádné. Tyto sociálně žádané charakteristiky mají vztah ke studijním a pracovním výkonům, mají však i svou negativní stránku, pokud překročí únosnou míru a projeví se jako přehnaná pořádkumilovnost, pedantičnost nebo workoholické chování. Osoby s nízkým skórem se popisují jako nedbalé, lhostejné, nestálé, naplňující své cíle s malým zaujetím“ (Hřebíčková, Urbánek, 2001, str. 44).

Příklad tvrzení: „Mám přesně vymezené cíle a pracuji systematicky na jejich dosažení.“

1. 3. Validita NEO inventáře

1. 3. 1. Stabilita v čase

Stabilita v čase se provádí retestováním. Retestová reliabilita se zjišťuje opakovaným předložením stejného dotazníku stejné osobě po uplynutí určitého časového období, aby znovu povedla sebeposouzení. Autoři dotazníku (Hřebíčková, Urbánek, 2001) vycházejí z předpokladu, že se po uplynutí krátkého časového úseku výsledek analýzy nezmění, či změní jen velmi málo a že po třicátém roce věku je osobnost v podstatě stabilní. Avšak u české populace zatím k retestování nedošlo, a tak jsou k dispozici jen údaje publikované v americkém manuálu. Na 208 vysokoškolských studentech byl retestován dotazník NEO-PI-R po uplynutí tří měsíců a byly získány koeficienty retestové reliability $N = 0,79$; $E = 0,79$; $O = 0,80$; $P = 0,75$; $S = 0,83$. Uplynutí delšího časového intervalu se zkoumalo u NEO-PI, a to po dvou letech u 146 respondentů a hodnoty retestové reliability byly na základě údajů vypočítány $N = 0,80$; $E = 0,81$; $O = 0,76$; $P = 0,65$ a $S = 0,81$. Z výsledků tedy vyplývá, že individuální odlišnosti jsou stabilní v čase a test spíše zkoumá trvalejší individuální projevy a charakteristiky než přechodné stavy.

1. 3. 2. Reliabilita

Reliabilita se zkoumala na 1108 respondentech, 416 mužů, 685 žen, 7 nevedlo pohlaví ve věku od 15 do 75 let (průměrný věk 20,92, směrodatná odchylka 9,64, 5 nevedlo věk). Cronbachův koeficient reliability α pak pro jednotlivé škály vyšel $N = 0,809$; $E = 0,813$; $O = 0,665$; $P = 0,718$ a $S = 0,804$ (Hřebíčková, Urbánek, 2001). Z toho vyplývá vysoká reliabilita a konzistence škál N, E, P a S. U škály Otevřenost vůči zkušenosti je o něco nižší.

1. 4. Normy

Normy byly vytvořeny a otestovány na různě velkých souborech osob různého věku. Konkrétně jde o rozdělení podle pohlaví – muž, žena a každé pohlaví bylo dále rozděleno podle věku na osoby staré 15 – 21 let a 22 - 75 let.

Normy je však nutno brát pouze informativně, neboť byly tvořeny na relativně malém vzorku čítajícím 1101 respondentů a ve skupině mužů 22 – 75 let bylo posuzováno dokonce jen na 41 lidí, což ani sami autoři nepovažují za optimální.

1. 5. Meze a hranice dotazníkového sebesuzovacího šetření

Podle mne má psychodiagnostická metoda spočívající jen v sebesouzení značné limity. Jde především o to, že každý se nějak vnímáme. Málokdo se skutečně zná. Častokrát se vidíme a snažíme se být někým, kým nejsme, snažíme se ve svém jednání a chování dosáhnout ideálního, vysněného Já či se chovat podle toho, jak se patří, jak nás učili, že je vhodné, jak si diktuje doba. Někteří si toto uvědomují více, jiní méně. Každopádně tyto škály posuzují *vědomé* stránky, vědomé charakteristiky a vlastnosti. Ještě větším problémem je častá neznalost našich vlastních emocí, odříznutí od nich, neschopnost je roztřídit, častokrát si je jen uvědomit.

Dalším problémem, který může vést ke zkreslení výsledků, a tím nesprávnému sestavení portrétu osobnosti, je *stylizace*, snaha vypadat dobře před experimentátorem, vědcem, vyšetřujícím. Lidé, kteří mají nízké sebevědomí, se mohou snažit „vykreslit“ svou osobnost tak, jak si myslí, že zapůsobí na druhé, či autoritu, jakou ve vyšetřujícím vidí. Stejně tak se to může týkat odpovědních stylů, které nemají se skutečnou osobností mnoho společného. Lidé mohou odpovídat podle toho, jak si myslí, že by to mělo správně být.

Problémem u NEO-FFI může také být fakt, že některé vlastnosti v rámci dimenzí jsou zkoumány třeba jen jednou položkou. Nezdá se mi, že by jedna odpověď skutečně správně vystihovala vlastnost. Spíš ji s nějakou mírou pravděpodobnosti odhadne.

I když se dotazníky, jako je NEO, snaží postihnout všechny základní dimenze vlastností a charakteristik osobnosti, stejně jim „cosi“ uniká. Nedokáží pojmut osobnost jako celek, i když si dávají za úkol identifikovat a popsat individuální odlišnosti, určit nejvýznamnější a určit a popsat jejich vzájemné vztahy.

1. 6. Využití NEO osobnostních dotazníků

Využití osobnostních dotazníků je poměrně široké. Nabízí se využití v personalistice, psychologii práce a řízení, v osobním poradenství ve smyslu výběru profese. Lidé s vysokou mírou Extraverze či přívětivosti budou úspěšní v práci, kde budou přicházet do kontaktu s lidmi. Lidé svědomití naopak mohou být vhodní na práci, kde je právě toto vyžadováno, například jako účetní. S vysokým skóre Otevřenosti vůči zkušenosti, která

předpokládá také přítomnost bohaté fantazie, nebojácnost s experimentováním, zkoušení nových způsobů a řešení mohou být úspěšní jako vědci, umělci apod. Může personalistovi usnadnit přidělení pracovníků do skupin či týmů.

Jistou pomocí může být i u psychoterapie, kde umožňuje volit strategii, přístup, formu i samotný druh terapie. Díky NEO dotazníku lze také odhalit příčiny a okolnosti vedoucí k potížím klienta. Deprese u klienta s vysokou mírou Neuroticismu bude mít pravděpodobně jinou příčinu než stejný problém u klienta s nízkým skóre stejné škály.

Další možností využití je výzkum, kde se může zkoumat v podstatě cokoliv ve vztahu k osobnostním dimenzím. V pedagogickém poradenství může pomoci předvídat studijní ne/úspěchy a jejich příčiny, volit učební strategii.

Docela mne zaujalo pojetí využití Hřebíčkové (2011), která popisuje využití v behaviorálním lékařství a psychologii zdraví. Zdraví je velice subjektivní záležitost, která souvisí jak s objektivní přítomností symptomů, tak s mírou Neuroticismu. „Někteří jedinci udávají výskyt symptomů, protože mají opravdu závažné zdravotní problémy, jiní mohou být přecitlivělí na vnímání fyziologických projevů a mají neustálé obavy o své zdraví. Popisované zdravotní potíže jsou obvykle reálné a objektivní u jedinců s nízkým skórem Neuroticismu, kdežto v Neuroticismu vysoce skórující je nevnímají objektivně a mohou mít tendenci je zveličovat“ (Hřebíčková, 2011, st. 193). Proběhlo i několik výzkumů týkajících se vlivu hostility na onemocnění kardiovaskulárního systému. Některé její vliv potvrdily, jiné ne. Ukázalo se, že důvodem může být fakt, že z dotazníku lze vyhodnotit dva druhy hostility – neurotickou hněvivost a hostilitu, která má spíše vliv na vznik kardiovaskulárního onemocnění. Naopak vysoký skór Přívětivosti vykazuje negativní korelaci s výskytem kardiovaskulárních chorob (Costa, McCrae in Hřebíčková, 2001).

2. Grafologie

Grafologie neboli psychologie písma je metoda, kterou se lidé odpradávná snaží zjišťovat osobnostní rysy jedince z písma. Vychází z předpokladu, že písmo jako výtvarný tvar člověka odráží jeho jedinečné vlastnosti a rysy. Podobně jako například uznávaná kresba stromu. Je s podivem, že ačkoli se lidstvo o písemný projev a jeho vazbu na strukturu osobnosti, zajímá poměrně dlouho a že četní grafologové a psychologové vynakládají velké úsilí pro uznání grafologie jako diagnostické metody, stále se jí ho nedostává.

Psaní jako pohyb nelze chápat jen jako souhrn svalů ruky, ale také jako působení mozkových center na jeho průběh. Je zřejmé, že ačkoli se lidé stejného věku či generace učili v první třídě psát podle stejné školní předlohy, písmo v dospělosti se jedno od druhého značně liší. Dokonce i u dětí, které se teprve učí psát, je možno sledovat drobné odchylky jak od školní předlohy, tak jedno od druhého. Neméně zajímavé je povšimnout si, jak se písmo jedince mění s věkem. Nejvíce se s písmem experimentuje v pubertálním věku, kdy člověk hledá sám sebe. Stejně tak je písmo jiné, píše-li jej jedinec v klidu, při prožívané radosti, v depresi nebo ve vzteku. Jiné není to správné slovo, písmo má totiž pořád stejný „základ“, mění se jen jeho dynamika, živost, rychlost, rozsah. Jde mi o to ukázat čtenáři, že grafologie skutečně souvisí se strukturou osobnosti, s její dynamikou, momentální náladou a rozpoložením, stejně jako může souviset i s obsahem psaného.

Od grafologie neboli psychologie písma je třeba odlišit ještě jiné obory, které se také zabývají zkoumáním písma. Kulka (2001) uvádí *sémiotiku písma*, která zkoumá písmo jako znakový systém, *grammatologii*, která se zabývá písmem coby prostředkem komunikace, vyjadřování myšlenek, jeho vznikem a dějinami. Dalším oborem je *grafonomie*, což je vědecký obor zkoumající obecné zákonitosti psacího procesu (grafologii naopak zajímají individuální rozdíly). *Kaligrafie* představuje písmo jako nástroj umění. Nejvíce si laická veřejnost grafologii plete s *písmoznalectvím*, které zkoumá pravost písma ve vztahu ke konkrétnímu jedinci, ověřuje např. pravost písma. *Grafoanalýza* pak zkoumá jakýkoliv grafický počín člověka, písmo, malbu, kresbu.

2. 1. Historie

2. 1. 1. Prehistorie

Písmo je staré skoro jako lidstvo samo. Předávají se pomocí něj informace, zkušenosti, znalosti, je to osvědčený prostředek komunikace. První snahy měly podobu obrázků, později symbolů a nakonec znaků, v některých kulturách písmen. Každé písmo v sobě odráželo i duch doby – „písmo dějinných epoch je ve svých psacích předlohách vždy i „výtvorem“ převažující životní filozofie. Středověk poznamenal své psací předlohy niterností i vzepětím k duchovnu; renesance předlohy uvolnila, zjasnila, zlidštila; 19. století (mělo své pevné normy chování) omezilo promítání skutečného charakteru pisatelů do jejich rukopisů; 20. století vyvolává tendence chápat písmo jako sociálně podmíněný jev a zdůrazňuje důležitost existenčního prostředí jedince“ (Kučera, 1991, str. 26). Na stylu písma se tedy odrážela nejen doba, ale i kultura, hodnoty vyznávané celou společností a její zaměření (kapitalismus, věřící apod.) a životní styl dané společnosti. V současnosti se projevují snahy prosadit novou školní psací předlohu, tzv. *Comenia Script*, proti kterému se řada odborníků z řad grafologů bouří, protože písmo, kterému se děti učí, je dle dr. Jeřábka *výrazový vzor*, u nějž spatřuje analogii s *kulturním vzorem*. Nejenže písmo je ovlivněno výše zmíněnými okolnostmi, ono naopak i své pisatele ovlivňuje, a tím v nich pěstuje vlastnosti a způsob prožívání, jejichž je nositelem.

Od doby, kdy lidé začali používat písmo pro komunikaci s druhými, se vyskytují názory, že mezi rukopisem a charakterovými vlastnostmi člověka může být nějaká souvislost. Jakmile se písmo rozšířilo z klášterů, kde se preferovalo krasopisectví, kdy se písmena malovala a tedy nedala prostor projevu osobnosti svého autora, mezi lid, a ten ho začal používat v běžném životě, začaly se vyskytovat rozdíly ve tvaru, velikosti, formě jednotlivých znaků, jednoduše řečeno, písmo začalo získávat *osobitý ráz*. První pokusy o nalezení souvislostí mezi písmem a duševními vlastnostmi jeho autora uvedl již Aristoteles ve 4. stol. př. n. l., dalším byl například římský historik Suetonius (1. stol. př. n. l.) a v 6. století n. l. už v Římě existovali soudní znalci písma (Kučera, 1991).

2. 1. 2. Základy grafologie jako vědy

Středověk byl i pro grafologii dobou temna. Až renesance, díky své stoupající vědecké aktivitě v řadě oborů, vzbudila zájem o poznání jedince i skrze písmo. „V r. 1570 se ve

Francii ustavuje sdružení soudních znalců písma, povýšené Ludvíkem XV. na akademii, jejímž členem se mohl stát jen ten, kdo složil zvláštní zkoušku“ (Kučera, 1991, str. 27) a v r. 1609 vydal jeden ze znalců, Francois Demelle, „*Návod k posuzování padělaných písem neboli k srovnání písma s podpisem*“. V té době se sice již písmu přiznávala jeho individuálnost, nicméně se nikterak nespojovala s pisatelovou osobností. Grafologové tehdejší doby „pouze“ posuzovali pravost písma. Až v roce 1622 se o poznání povahy z písma pokusil profesor lékařství *Camillo Baldo*. Ve svém díle upozorňuje na dodnes platnou skutečnost a to, že nejvhodnější pro poznání pravé podstaty osobnosti je spontánně psané písmo, nejlépe důvěrného charakteru. Jedinec se tak otevře a více myslí na to, co píše, než jak to píše.

V 19. století se pak grafologie rozdělila na francouzskou a německou školu. Francouzská škola se zaměřila na zkoumání toho, co a jak se z psychiky člověka do písma promítá a německá se snažila najít odpověď na otázku *proč*. Ve Francii grafologii začal systematicky zkoumat *abbé Flandrin*, na nějž navazují jeho žáci *abbé Jean Hippolit Michon*, který dává metodě rozboru písma jméno svou knihou *Système de Graphologie* (řecky *grafein* = psát, *logos* = nauka). Jeho žák *Jules Crépieux-Jamin* pak vydává první učebnici grafologie. „Je také tvůrcem tzv. výslednicové teorie, jež psychologicky rozlišuje mezi vlastnostmi prvotními (primárními) a druhotnými (sekundárními), a ze dvou nebo několika vlastností prvotních vyvozuje vlastnost druhotnou“ (Schönfeld, 1996, str. 15) a i když se teorie později neosvědčila, dala podnět k novému způsobu nazírání na grafologii.

Podle Kučery (1991) však vědecká éra grafologie začíná až se zkoumáním příčin, tj. s nástupem bádání německé školy, kterou zajímá především pohyb, kterým písmo vzniká, v čele s profesorem fyziologie v Jeně *Wilhelmem Preyerem*. Psychiatr *Georg Meyer*, který zkoumal vztah mezi pohyby a stavem psychiky u maniodepresivních pacientů: „Jednoznačně prokázal, že rozdílné afekty, prudká hnutí mysli se projevují rozdílně nejen v pohybu a písmu těchto pacientů, ale i v písmu zdravých jedinců, a to zmnožením pohybu při radostném vzrušení, omezením pohybu v depresivní fázi“ (Kučera, 1991, str. 29). Tím, kdo však skutečně položil základy vědecké grafologii, byl psycholog a filozof *Ludwig Klages*, který spojil teorii výrazu a psychologii osobnosti. *Max Pulver*, *Rudolf Pophal*, *Robert Heiss*, ti všichni přispěli svou „troškou do mlýna grafologie“. Intenzivně zkoumali projevy duševního hnutí v tělesném pohybu a dospěli k závěru, že písmo je spíše než

rukopis *mozkopis*. Nezáleží tedy tolik na svalech ruky – psaní je sice projevem svalových kontrakcí, ale ty řídí jednotlivá mozková centra.

2. 1. 3. Moderní historie a česko-slovenská současnost

Pravděpodobně našim nejvýznamnějším grafologem byl *Robert Saudek*, který po 1. Světové válce působil v diplomatických službách v Londýně, kde i zemřel. Přesto, že všechna jeho díla vydal v češtině, angličané jej považují za „svého“ grafologa. Zlatým písmem se do historie grafologie zapsal svými díly *Vědecká grafologie* a *Experimentální grafologie*. Dalšími významnými vědci a propagátory této metody byli *Julie Flanderková-Tyrnová*, *Otto Fant* a *Vilém Schönfeld*, který, přes obrovskou hrozbu ztráty života, své dílo posílal po částech z koncentračního tábora, aby mohlo být po jeho tragické smrti vydáno.

Za totality došlo k umlčení grafologie u nás. Psycholog a znalec grafologie Vladimír Tardy se snažil v rámci Psychologického ústavu ČSAV (1968) zahájit grafologický výzkum, ale byl zbaven funkce a prakticky umlčen (Kulka, 2001). „Tím, že psychologie rukopisu neboli grafologie, jako disciplína za tzv. socialismu přestala existovat. Za celou dobu u nás nevyšla (až na jedinou výjimku, kterou však nelze považovat za grafologii v hlubším slova smyslu) žádná publikace... V podstatě dodnes se autorita psychologie rukopisu ze socialistického potlačování úplně nevzpamatovala, navíc starší generace, které o grafologii věděly a braly ji vážně, vymřely“ (Jeřábek, 2010, str. 4). Až po revoluci v r. 1989 se grafologie začíná opět objevovat u akademické i laické veřejnosti. Své dílo vydává PhDr. Miloslav Kučera, Hana Filipcová (ovlivněná milánskou školou Marchesantů), Jiří Kulka a další.

Bylo založeno i několik škol grafologie, např. Brněnský institut grafoanalýzy, Institut pro studium písma (Dagmar Steinhäusselová, Oldřich Tegze), Česká grafologická komora v čele s PhDr. Janem Jeřábkem.

2. 2. Metody grafologie

Existuje několik škol grafologie, několik metod. Některé se opírají o fakta a teorie, jiné méně. Mezi ty nepodložené patří i tzv. *paragrafologové*, jejichž metody se dají přirovnat k větštině z kávové sedliny, která je nahrazena popsáním listem. Všechny „vědecké“ metody vycházejí především ze symboliky a předpokladu, že je ona symbolika pro všechny lidi

stejná a (podvědomě) známá a využívaná. „Za to, že symboly můžeme používat a rozumět jim, vděčíme především *kolektivnímu nevědomí*“ (Veličková, 2002, str. 45). Rozdíl mezi jednotlivými metodami vědeckými je pak především v přístupu k rukopisu. Některé školy se zaměřují na detaily, jako např. velikost písma, okraje, šířka slov, mezery mezi slovy, dolní délky apod., ze kterých pak vyvozují významy a ty pak spojují v jednoduší obraz o pisateli. Jdou tedy cestou od detailu k celku. Tomuto přístupu se také říká tabulková metoda, neboť grafolog pracuje s tabulkou, kde je přesně vypsáno, který znak co vyjadřuje. Tady taky může dojít k chybám, neboť jednotlivé znaky se vytrhávají z kontextu a ten tak může nabýt naprosto odlišného významu. Jiná metoda se zabývá jen intuicí grafologa a dojmovými znaky, jiné metody dvě výše popsané kombinují.

2. 2. 1. Použitá metoda

Metoda použitá v této práci je systemická, vyučuje ji Česká grafologická komora (ČGK), jejíž dvouletý základní kurz jsem absolvovala v r. 2010. Tato metoda navazuje na dlouholetou tradici grafologie, vychází z práce Müllera a Enskatové, V. Schönfelda, hlubinné psychologie C. G. Junga a humanistické psychologie C. Rogerse. Východiskem jsou tři základní paradigmatu humanistické psychologie, a to *akceptace*, *autenticita* a *empatie*. Velice záleží na tzv. žitých postojích, kam bezpochyby patří schopnost uvědomovat si a pojmenovávat emoce, které při rozboru vznikají u diagnostika, schopnost akceptace a empatie k pisateli. Dle Jeřábka (2006, str. 13) „psychologie písma tak patří mezi diagnostické metody, které jsou výrazně závislé na osobnosti diagnostika. Podle mých zkušeností přitom nezáleží pouze na jeho vzdělání a letech praxe, jak bývá často uváděno, ale především na míře integrity jeho osobnosti, jež souvisí právě s výše uvedenými postoji“. Důležitější než samotná metoda, která v tomto případě postupuje od celku k jednotlivostem, je osoba grafologa, jeho osobnost - dynamika, vlastnosti, temperament, charakter, zkušenosti z mezilidských vztahů, uvědomění si vlastních pocitů, vzpomínek, traumat apod., a schopnost sebereflexe a důkladné sebepoznání. Jde totiž o projektivní metodu. Hrozí proto zkreslení projekováním svých vlastních nevyřešených konfliktů, nepřijatých a nezpracovaných zážitků, zkušeností, vztahů, vlastností. Grafolog se musí snažit o objektivitu, jak mu to jen jeho subjektivita dovolí. Jeden rukopis může (a často tomu tak je) vyvolávat naprosto odlišné emocionální odezvy u různých grafologů.

Grafologie dle této školy není jen psychologií písma, je třeba ji chápat v rámci psychologie výrazu. Objevují se kritiky, že rukopis $\neq$ mozkopis. „Grafologové si představují, že „rukopis je mozkopisem“, že psychické vlastnosti jsou nervstvem přímo převáděny, promítány do písma“ (Heřt, 2005, str. 138). Jenže písmo je výrazem. Je faktem, že se lidé od sebe liší tělesnými výrazovými projevy – gesty, mimikou, zabarvením hlasu, rychlostí řeči apod. A čím víc je pohyb zautomatizovaný, tím je osobitější. „Výraz můžeme chápat jako vztah mezi vnitřním prožíváním a jeho vnějším projevem, mezi vnitřním obsahem a vnější formou. Řeč výrazu je přitom univerzální řečí světa, vesmíru. Na světě neexistuje prakticky nic, co by nemělo výraz“ (Jeřábek in Správcová, 2005, str. 15).

Metoda ČGK je kombinací symbolů a intuice, resp. dojmů. Důležité je, že postupuje od celku k jednotlivostem. Každý znak, písmeno, je mnohovýznamový, často jsou významy opačné, a aby byl určen ten správný, je nutné ho „číst“ v kontextu, ve spojení s ostatními. Přistupuje tedy k písmu (výrazu) holisticky, globálně, ale zároveň celek analyticky rozčlení a zkoumá jednotlivé části. Oba přístupy jsou nenahraditelné a „jen jejich vzájemné doplňování a spolupráce umožňuje podle mého názoru vyrovnat se s rukopisem se ctí“ (Jeřábek in Správcová, 2005, str. 15).

Grafologové ČGK mají svůj vlastní doporučený etický kodex, kterým se řídí. Za zásadní pro svou práci považují nejen potřebné vzdělání grafologa a doklad o něm, ale také souhlas pisatele s rozbořem, samozřejmostí je respekt k pisateli a ochrana osobních a intimních informací o něm. Grafologové si také vyhrazují právo na odmítnutí zakázky, z blíže uvedených důvodů, kterými mohou být chybějící souhlas pisatele, nedostatečné množství kvalitního materiálu pro rozbor, apod. V rámci svého celoživotního vzdělávání v oblasti grafologie a osobního růstu potřebného pro výkon tohoto povolání, je doporučeno pravidelně svou práci supervidovat.

Metodika grafologie je velice obsáhlá a přesahuje rozsah této práce. Pokusím se tedy čtenáře do její problematiky a postupů alespoň zasvětit. Věřím, že tím pomůžu odkrýt mystický závoj, který grafologii zakrývá a jenž jí může být ke škodě. Bližší pohled na práci grafologa, použitou metodu a ukázka postupu rozboru a jeho výstupu je popsán v kapitole 6. *Metodologický rámec*.

2. 2. 2. Co musí grafolog vědět před rozbořem

Existuje baterie informací, které musí pisatel či zadavatel rozboru grafologovi sdělit, protože je není možné *bezpečně* z rukopisu zjistit. Jsou nutné proto, aby bylo možno minimalizovat možnost zkreslení výsledků analýzy. Patří sem především věk (z písma poznáme jen ten psychický), pohlaví, profese, vzdělání a s ním spojený stupeň automatizace psacího pohybu (jinak bude mít „vypsanou“ ruku dělník, který píše jen občas a jinak úředník), osvojená školní předloha (podle které se učil psát), psychický a somatický stav během psaní (nálada, okolnosti,...) a v neposlední řadě také popis podmínek, za jakých rozebíraný materiál vznikl – psací potřeby, světlo, teplo, místo, podložka apod. (písmo psané v šeru může být např. větší nebo menší než obvykle, měkká podložka způsobí těstovitost písma apod.). Stejně tak nelze s jistotou z písma určit inteligenci (lépe však emoční a sociální inteligenci).

Velmi důležité je také znát cíl rozboru - proč a pro koho se dělá, aby těmto požadavkům grafolog přizpůsobil výslednou analýzu – obsah i slovník. Není např. nutné, aby případný zaměstnavatel znal o svém potenciálním zaměstnanci intimní a citlivé údaje apod.

2. 2. 3. Co grafolog ke své práci potřebuje

Mimo výše uvedené informace také nejlépe originál rukopisu na nelinkovaném papíře formátu A4. V případě, že je možno dodat více materiálů z různého časového období, je grafologie schopna i zmapovat vývoj osobnosti, konfrontovat změny v rukopise s významnými (traumatizujícími) zkušenostmi v průběhu života jedince.

2. 2. 4. Prožitková část s rukopisem

Toto je pro grafologii zcela nový přístup. Tímto se metoda ČGK liší od těch ostatních. Je nutná proto, že jde o projektivní metodu a její úskalí byla popsána výše. „Jde o to, že se nesnažíme okamžitě o rozbor rukopisu, ale nejprve zkoumáme, co se děje v nás samotných, tedy zaměřujeme se na konkrétní prožitkové pozadí, které rozbor daného písma ovlivňuje“ (Jeřábek in Správcová, 2005, str. 17). Zde je tedy nutné nechat na sebe rukopis působit, jako bychom potkali nového člověka. Jen vnímat a sledovat, jaké emoce v grafologovi ten pohled vyvolává. V minulosti jsme se již s obdobným výrazem mohli potkat a to chtě nechtě ovlivní celou práci, je tedy nutné si tuto osobní zátěž zvědomit a

pak s ní dále pracovat. Podle Jeřábka (2005) je objektivita vědy vědecky prokázaná iluze. Následuje zevrubný popis postupu, bližší popis naleznete v kapitole 6. 2. 1. *Grafoanalýza*.

2. 2. 5. Komplexní dojmové znaky (KDZ)

Po prožitkové práci s rukopisem začíná samotná práce. Jako první se grafolog soustředí na celkový *písmový obraz*. Je žádoucí, aby byl text vnímán jako obraz, který symbolicky znázorňuje životní prostor. Z toho lze usoudit na celkovou adaptaci osobnosti, její

Obr. 1 Symbolika psací plochy

pružnost a vztahy. Zde se výrazně vychází ze symboliky (obr. 1). Po tom, co se zachytí celek, může dojít k rozložení na jednotlivé prvky, mezi které patří pohyb – jak

dalece je vyjádřen, jak moc je brzděn formou, jejich vzájemný vztah pak ukazuje na vyváženost mezi vědomím (forma) a nevědomím (pohyb). *Pohyb* vypovídá o biologické podstatě jedince, o dynamice osobnosti. *Forma* naopak odkazuje na socio-kulturní hodnoty, vědomou orientaci a sebereprezentaci. *Fixace* ukazuje míru integrovanosti vědomí a nevědomí, mentální věk a způsob vědomého řízení. Ukazatelem schopnosti vývoje a seberealizace je *rytmus*. Jak moc se písmo liší od učené školní předlohy, poukazuje na *individuálnost* osobnosti, jestli a jak se liší od průměru - je-li v tom snaha (stylizace) anebo je to osobnosti vlastní (autentičnost). Posledním z komplexních dojmových znaků je *harmoničnost*, která vypovídá o vyrovnanosti psychického průběhu a celkové zralosti osobnosti.

2. 2. 6. Popsatelné a měřitelné znaky (MPZ)

Poté, co si grafolog na základě výše zmíněných bodů udělá první náčrt osobnosti, hledá v měřitelných a popsatečných znacích drobná dokreslení, tendence. Hodnotí se přitom jen znaky, které jsou v rukopisu výrazné. „Vyvozené významy považujeme za pouze obecné. Konkrétní významy získává konkrétní znak v konkrétním rukopisu až v souvislosti s celkovým písmovým okolím, tj. v souvislosti s komplexními dojmovými znaky a skupinami ostatních znaků“ (Jeřábek, 2006, str. 82). Zde grafolog pracuje i s pravítkem a

úhломěrem. Zjišťují se znaky jako způsob vázání, velikost písma a jednotlivých zón, sklon, tlak, tah čáry, okraje, spojitost, okraje apod.

2. 2. 7. Dokončení rozboru

Poté, co grafolog projde výše vypsané kroky, je čas na první hodnocení oblastí struktury osobnosti s využitím typologie. U této metody se používá typologie dle V. Satirové, Kretschmerova typologie, temperament se určuje na základě Galenova rozdělení, určuje se vitální typ, sebepojetí dle Millerové, racionalita a emocionalita. Následuje „první hodnocení dynamiky a vývoje osobnosti, vyvozování významů jednotlivých znaků, při němž postupujeme od dominantních a přihlížíme k již zjištěným skutečnostem, příprava syntézy – porovnávání zjištěných skupin znaků a jejich doplnění jednotlivostmi, zjištění rozporů, psychologické kombinace, syntéza a její formulace s ohledem na cíl a zadavatele rozboru (filtr informací), ověření si výsledků“ (Jeřábek, 2006, str. 237).

2. 3. Výhody a nevýhody grafologické analýzy

Grafologická analýza má jak své výhody, tak i nevýhody. Výhody však převažují a svým přínosem nevýhody zastíňují. Pokud jsou dodrženy všechny zásady, je grafologie cenným nástrojem psychodiagnostiky osobnosti. Pokud je však použita metodika nevhodná, nebo se vhodná metodika dostane do nesprávných rukou, může naopak pisatele, a tedy rozebíraného, poškodit. Všichni, kdo se rozhodnou provádět grafologické rozboru by se měli řídit principem *primum non nocere*, především neškodit. Výsledky, které se o sobě pisatel dozví, pro něj mohou mít i zdrcující dopad. Především, když v grafologii věří a onen odborník je o své pravdě nevyvratně přesvědčen.

2. 3. 1. Výhody

Mezi hlavní výhody patří především:

1. fakt, že rukopis je neuvědomovaný testový výkon, který může být získán a interpretován bez přítomnosti testovaného. Navíc není nutné, aby vzorek písma byl předem určen pro grafologický rozbor, a tak může být jedinec testován ve svém přirozeném prostředí, v jemu vlastním psychickém rozpoložení, bez případné nervozity z testování, snahy o stylizaci apod. Toto žádná jiná testová metoda neumožňuje. Jisté

omezení může znamenat psací situace, tzn. okolnosti, za kterých rukopis vznikl, o tomto by měl být grafolog informován;

2. rozbor písma podává ve srovnání s jinými metodami rozsáhlý soubor logicky a psychologicky provázaných informací. K získání podobně komplexního pohledu na osobnost by bylo zapotřebí vyšetření celou řadou jiných psychologických metod a při vyhodnocování by mohly interpretovi uniknout podstatné psychologické souvislosti;

3. umožňuje postihnout dominantní osobnostní rysy pisatele, které tak nastaví jakýsi *rámec*, v němž se osobnost „odehrává“ a vlastnosti a ostatní rysy pak získávají ten správný význam a smysl – jsou pochopitelné a vyložitelné ve správném kontextu;

4. problém testování dětí. I když písmo dokáže v naší době a kultuře realizovat téměř každý, u dětí, které ještě nezískaly v psaní jistotu a drží se školní předlohy, je použití grafologie přinejmenším sporné. Nicméně i u těch nejmenších je patrný rozdíl v jejich písmu napříč třídou;

5. psychologie písma umožňuje zjistit osobnostní rysy, které jsou jinak obtížně zjistitelné, jako např. morálku;

6. srovnáním písma v různých životních etapách, může poskytnout vhled do vývoje osobnosti. Právě tyto možnosti psychologie písma tvoří ojedinělost této metody – umožňuje i longitudinální informaci o vývoji jedince k současnému stavu, k čemuž by za jiných okolností bylo nutné někdy celoživotní sledování daného jedince;

7. protože písmo slouží převážně ke komunikaci, umožňuje grafologie také zvlášť kvalitní pohled na sociabilitu pisatele;

8. psychologie písma může proniknout i do dalších oblastí kauzálních i účelových příčin chování a jednání pisatele a po jejich prohloubení o závěry získané jinými psychodiagnostickými metodami může pomoci zvolit psychoterapeutické metody i pomoci vymezit oblast, na kterou se při terapii zaměřit, či zjistit, proč se jedinec chová daným způsobem, co na něj platí a co ne;

9. grafologická analýza se může přizpůsobit hloubkou ponoru potřebám pisatele, úkolům a cílům.

Grafologickou analýzou tedy můžeme zachytit jak momentální stav psychiky jedince, tak můžeme proniknout do struktury osobnosti a odvodit její funkce, vytvořit jakýsi rentgenový snímek osobnosti, stejně dobře jako „filmový záznam psychické existence

pisatele – po doplnění dalšími psychognostickými poznatky nabízí dokonce i možnost pochopit, proč jedinec prožívá, myslí, cítí a chová se a jedná právě takto“ (Kučera, 1991, str. 38).

2. 3. 2. Nevýhody

Mezi hlavní nevýhody bezesporu patří:

1. časová náročnost – jak na přípravu povolání grafologa, tak při samotném zpracování jednotlivých analýz;
2. psychická náročnost – nezbytnou součástí je hluboké vcítění, dostatečná znalost problematiky, psychologie osobnosti, praxe;
3. osobnostní předpoklady, které neumožňují tuto metodu využívat všem, ne každý může být dobrý a úspěšný grafolog. Mezi tyto předpoklady patří zralost vlastní osobnosti odborníka s nezbytnou nepřecitlivělostí Já, odolná nervová soustava vůči citové zátěži, přiměřená schopnost empatie, sociální inteligence, psychologická tvořivost, diskrétnost, vyjadřovací a formulační schopnosti, pružnost myšlení apod., umění vhodně formulovat výstup analýzy, především se vyhnout posuzování a vynášení soudů o popisované osobnosti, schopnost taktu, diskrétnosti, umění navození důvěry s klientem a mnoho dalších;
4. speciální rizika související s mezemi a hranicemi metody samé (viz kapitola 2. 3. 3.);
5. nedostatečná vědecká základna grafologie;
6. nejednotnost postojů a názorů laické i odborné veřejnosti, větší množství více či méně odlišných metod grafologie, které ne vždy dojdou ke stejným výsledkům. Řada kvalifikovaných psychologů grafologii odmítá jako nepřesnou, neprůkaznou, náročnou apod. Pro některé to jen není diagnostická metoda.

2. 3. 3. Meze a hranice grafologie

Za meze jsou v tomto případě považovány podmínky, které za určitých okolností lze překročit, hranice jsou naopak nepřekonatelné.

Za překročitelné meze můžeme považovat nedostatek informací o pisateli, což může vést k riziku interpretačních omylů, ale informace si můžeme dodatečně obstarat, podobně je to s nedostatkem písemného materiálu a neznalostí podmínek, za kterých

rukopis vznikal. I některé nežádoucí osobnostní rysy interpreta mohou být léty, zkušenostmi a zráním odstraněny či změněny.

Hranice grafologii kladou naopak nezměnitelné nežádoucí předpoklady grafologa, jako např. nízká inteligenční úroveň. Na straně pisatele to pak může být nedostatečná psací zralost (psaní není zautomatizovaným podvědomým výkonem, jedinec se musí soustředit na to, jak píše). Podle Müllera a Enskatové nelze z písma poznat nadání a talent. Ani fyzická a psychická onemocnění nelze bezpečně rozeznat. Rozpoznat lze jen dopady těchto nemocí na psychiku a písmo. I když s určitou mírou pravděpodobnosti lze předvídat tendence k chování, nelze předvídat konkrétní jednání a chování. Dlouhodobé mimořádné životní okolnosti (uvěznění, vleklé rozvodové řízení apod.) mohou taktéž zkreslit výslednou analýzu, proto o nich musí být grafolog informován. Nelze bezpečně diagnostikovat osobnost z písem, která jsou nějak strojená, i když žádná maska nezakrývá „psychickou tvář“ dokonale.

2. 4. Využití grafologie

Využití výsledků analýzy grafologie je poměrně široké. V současnosti se využívá nejvíce například v personalistice. Pomáhá najít vhodné kandidáty na určenou pozici. Jsou-li navíc známé vlastnosti žádané pro konkrétní pozici, může grafologie pomoci najít toho pravého člověka na danou pozici. Tyto žádané vlastnosti však musí být co nejvíce konkretizované, takže nestačí požadavek na „manažerské schopnosti“. Výrazně může přispět v osobním poradenství k seberozvoji tím, že umožňuje hlubší sebepoznání. Podle Jeřábka může být analýza i výchozím bodem pro terapii.

Využití grafologii a její výstupy lze v osobní oblasti, jako je životní poradenství, které zahrnuje poznání Já v soukromí, v profesi, ve společnosti. Pomáhá najít řešení konfliktů v rámci vztahů, rodiny anebo pracovního prostředí – pomocí odhalení příčin rozporů ve vztazích, které tkví v osobnostních rysech členů daného kolektivu. Poradenství profesní je zaměřeno na vhodnost určitého povolání, studijního zaměření, případně konkrétní pracovní role. Mnoho lidí až do dospělého věku neví, co by je bavilo dělat, na co mají vložky, k čemu se hodí. Grafologie jim může ukázat cestu. V ekonomické oblasti může významně pomoci ve výběru pracovníků. Použitý jako screening může v prvním kole

vyložit ty uchazeče o konkrétní pozici, kteří nemají potřebné osobnostní rysy anebo mají ty nežádoucí (nedostatečná výdrž, neekonomie sil, nízká odolnost vůči stresu apod.).

Kučera (1991, str. 191) uvádí grafologii také jako zvláštní prostředek i pro psychiatrii: „Psychická onemocnění vždy provázejí příznačné změny vnitřního prožívání a/nebo vnějšího chování, které se zákonitě objeví v písmu nemocných. Písmo je do značné míry osobnostní obraz nemocného jedince. Odlišnost písma v nemoci od písma před propuknutím choroby informuje o rozsahu i obsahu některých patologických změn osobnosti: poskytuje možnost rozlišit, které části struktury osobnosti nemocného byly zasaženy a jak výrazně, a poté i sledovat vývoj choroby včetně působení psychofarmak“. Pomáhá tedy ověřit léčebné metody a jejich působení na konkrétního pacienta. Poměrně přesně lze totiž z písma poznat neuroticismus, deprese, poruchy sebehodnocení a sebecítění, poruchy vůle, vitalitu atd.

Další možností je využití grafologie v kriminalistice, v politice, historii, reklamě, školství, zdravotnictví, sportu apod. Grafologie se dá využít všude, kde nám jde o skutečné a hluboké poznání člověka.

3. Podobné výzkumy

Grafologií a možnostmi jejího využití se v minulosti zabývala spousta prací. I když patří k jedné z nejstarších diagnostických metod, je moderní psychologií stále zavrhována. Ve většině výzkumů se zkoumá přínos grafologie pro personalistiku, marketing, zkoumá se validita, vliv obsahu psaného textu (autobiografické informace) na samotný rozbor apod. Většinou grafologické výsledky nekorelovaly s výsledky jiných metod. Na druhou stranu však existuje také spousta jiných výzkumů, které validitu grafologie potvrzují (Lemke & Kircher, 1971; Crumbaugh & Stockholm, 1977; Oosthuizen, 1990).

Několik prací se zabývá přímo srovnáním grafologické analýzy a jiné psychodiagnostické metody.

3. 1. „Graphology and personality: An empirical study on validity of handwriting analysis“

Samotným srovnáním grafologie s jinou psychologicky významnou diagnostickou metodou se zabývá jen pár prací. Výhodou je, že jsou poměrně nové. Jedna z nich, „*Graphology and personality: An empirical study on validity of handwriting analysis*“ od autorů C. Dazzi a L. Pedrabissi (2009) dokonce nabízí přímo srovnání s metodou Big Five. Práce se skládá ze dvou výzkumů.

První výzkum byl prováděn na 101 účastnících a 2 na sobě nezávislí grafologové měli určit stejné dimenze a jednotlivé aspekty změřit na devíti stupňové škále. U grafologické analýzy nebyly prokázány schopnosti měřit dimenze, které měří Big Five metoda. Grafologickou analýzu provedli dva nejmenovaní odborníci. Metoda grafologie spočívala v identifikaci grafologických znaků, které tvořily soubor ukazatelů pro každou dimenzi. Ohodnocení každého souboru znaků vedlo k přiřazení hodnoty na devíti bodové škále, pak byl aritmetickým průměrem určen konečný výsledek pro danou osobnostní dimenzi. Grafologické rozborů se neshodovaly ani mezi grafology navzájem.

U druhého výzkumu se zkoumalo, zda jisté vlastnosti poznají laici stejně jako grafologové, přičemž text se týkal autobiografie pisatele. Konkrétně se jednalo o popis očekávání a plánů do budoucna. Ukázalo se, že výsledky grafologů nebyly zlepšeny o

informace o osobě v textu obsažené a dokonce se ani neobjevil rozdíl mezi rozbohem grafologů a odhadem laiků.

3. 2. „Využití grafologie v personalistice“

V roce 2001 předložil Mgr. Novotný na katedře psychologie Palackého univerzity diplomovou práci na téma „*Využití grafologie v personalistice*“. Ve své práci srovnával grafologický rozbor s výsledky dotazníku DOPEN, který zkoumá Psychoticismus, Neurotismus, Extraverzi a Lži-skóre, cílem jeho práce tedy bylo zjistit pomocí výpočtů míry korelace znaky dimenzí struktury osobnosti v grafologické analýze a z výsledků dotazníků DOPEN, což provedl na 28 respondentech.

Grafologický rozbor opřel u každé dimenze o určitý počet znaků, které na ni ukazují.

Autorovi se podařilo prokázat korelaci mezi jednotlivými škálami zjištěnými z rukopisu a těmi z dotazníku DOPEN. Nejméně průkazné (nejnižší korelace) se objevila u škály *Psychoticismus*, což autor vysvětluje jednak nepřesně specifikovanými znaky písma, z nichž by byl psychoticismus jasně rozpoznatelný (opíral se při jejich zjišťování o díla světových grafologů) a jednak nízkým zastoupením samotné dimenze u běžné populace, uvádí výskyt cca 1 – 2 %.

Autor uvádí, že sběr dat proběhl v letech 1999 – 2000, osobně. Uvedl také jistá úskalí při jejich sběru, neboť respondenti nebyli častokrát ochotni, a to ani pod příslibem anonymity, vyplnit a dodat dotazník DOPEN. V několika případech jsem narazila na rukopis, se kterým jsem měla možnost se seznámit už dříve, v rámci dvouletého studia u ČGK. Byl nám předložen jako učební pomůcka. V jednom případě jsem dokonce narazila na rukopis, který mám k dispozici a je datovaný do roku 1965, při čemž pisateli, lékaři, již v době jeho napsání bylo 65 let. To mne bohužel vede k závěru, že ne všechna data byla sesbírána korektně. Není jasné, jak moc toto ovlivnilo výsledek práce, ale pro mne je nesměrodatný a vlastně nepoužitelný.

3. 3. „Projekce osobnostních rysů v písmu“

V roce 2007 obhájil na Jihočeské univerzitě magisterskou diplomovou práci s názvem „*Projekce osobnostních rysů v písmu*“ Mgr. Dalibor Kučera. Ve svém díle srovnával grafologický rozbor s dotazníky NEO-FFI a NEO-PI-R. Jeho práce je poměrně rozsáhlá.

Snažil se z 97 studentů na základě vyplněného dotazníku NEO-FFI vybrat 10 respondentů, u nichž se objevilo velmi vysoké a velmi nízké skóre v dimenzích extroverze a neuroticismus a vysoké skóre v dimenzích otevřenost vůči zkušenosti, svědomitost a přátelskost. Tomuto souboru pak byl předložen dotazník NEO-PI-R a posléze byli požádáni o vzorek aktuálního rukopisu a navíc pár starších, například dopisů či poznámek apod.

Výsledky Kučerových výsledků sice poukazují na jistý diagnostický potenciál grafologie, některé dimenze se svými hodnotami přibližovaly (Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost), avšak úplná shoda POPF-GRAF, jak nazývá užitou grafologickou metodiku, s dotazníky NEO nebyla jednoznačně prokázána.

Tato práce je velice detailně zpracovaná, nabízí mnohá řešení, mnoho různých otázek k zamyšlení, nových pohledů a bezpochyby je silně inspirující.

II. Výzkumná část

4. Výzkumný problém a cíle práce

V teoretické části jsem se snažila přiblížit problematiku, meze a hranice, ale i přínos grafologické analýzy a dotazníků NEO-FFI. V této části práce se pokusím zjistit, jak se metody v rámci diagnostiky, resp. popisu jedné osoby shodují anebo naopak odlišují, případně jak moc a čím by to mohlo být způsobeno.

4. 1. Výzkumný problém

Jak už bylo řečeno v teoretické části, grafologie stále není považovaná za vědeckou, psychodiagnostickou metodu, a to přesto, že patří k nejstarším psychodiagnostickým metodám a velké množství grafologů se po dlouhá léta snaží svými díly k ní přivést pozornost. Řada odborníků z řad psychologů a psychiatrů se na ni stále dívá s despektem. Může to být dáno neznalostí metodiky, dřívější negativní zkušeností s ní, dřívějším setkáním s nevhodnou metodou či osobou grafologa či grafologa-amatéra anebo jen z „podstaty věci“ její závěry odmítají. Je známo, že vědci nevěří tomu, co nebylo objektivně prokázáno. I v široké laické veřejnosti je názor na grafologii velice rozrůzněný. Od naprostých odpůrců metody, přes jedince, kteří ji vlažně přijímají či tolerují, lidi zvědavé až po nadšence, kteří se třeba i sami do studia grafologie vrhají.

I když existuje mnoho publikací zabývajících se grafologií, její výukou, pojednání o ní či kritik, výzkumů, které se zabývají porovnáním grafologie s jinou diagnostickou metodou, tolik není.

Během tříletého studia grafologie jsem nabyla přesvědčení, že je tento přístup k osobnosti a zjišťování její dynamiky a struktury naprosto jedinečný, velice závislý na osobnosti grafologa, který musí znát sám sebe, své emoce, být otevřený natolik, aby byl schopen uvědomit si i své stinné stránky a případnou zaujatost, ale mimo to mi metoda, kterou předkládám v této práci, přijde logická a jdoucí k podstatě problému. I filozofie metodiky, která svými myšlenkami navazuje na C. G. Junga, C. Rogerse a další je mi velmi blízká – nutnost druhého člověka akceptovat, nesoudit a nehodnotit, vidět jej v kontextu jeho životní situace, prostředí a vztahů, vidět a vnímat jej jako celek, jež je součástí

většího celku, kolektivní nevědomí, na které jsme všichni „připojeni“. Přesto i já jsem mírně skeptická ohledně její naprosté neomylnosti. Především proto, že mi dosud chyběla podložená zpětná vazba. I proto jsem se rozhodla „vyřešit“ tuto nejistotu a získat tak větší vhled do této záležitosti, zjistit, jak se věci mají. Věřím, že má kritičnost bude v práci vidět a výsledky budou objektivní.

Problém, na který jsem v průběhu realizace narazila, se týká použité metody pro srovnání grafologie. NEO-FFI a vlastně jakýkoliv test osobnosti dotazníkovou sebehodnotící formou se zdá být nepříliš vhodný. A to hlavně proto, že málokdo sám sebe zná natolik, aby o sobě dokázal správně, respektive objektivně referovat. Faktem je, že mnohá tvrzení obsažená v dotazníku spíše odkazují na zkušenost s podobným jednáním v minulosti, tzn., že člověk není nucen hodnotit a popisovat sám sebe použitím přídavných jmen, která mají často konotativní význam, čímž by došlo ještě k většímu zkreslení, neboť jedinec má tendenci, v zájmu zachování psychické integrity, o sobě smýšlet pozitivně, či tak vystupovat navenek. Grafologie zkoumá jak vědomé tak nevědomé složky lidské psychiky. Předpokladem, z kterého vycházím, je, že se před ní „nic neutají“. Je-li osobnosti vlastní jakákoliv forma stylizace, jež může mít mnohé motivy či popudy, grafoanalýza by ji měla odhalit. Jde-li o stylizaci účelovou (kvůli graf. rozboru) projeví se během psaní. Zkušenosti grafologové tvrdí, že dokážeme psát jiným písmem cca 3 – 5 řádků, než se bezděčně vrátíme k vlastnímu písmu. To však jen za předpokladu, že psací pohyb přejde do automatizovaného režimu, tzn., že přestaneme myslet na to, jak píšeme a soustředíme se na to, co píšeme. Pokud člověk píše kontrolovaně celý text, může opravdu grafology zmást. Stejně tak může dojít k mnoha jiným mylným interpretacím, což je blíže popsáno v kap. 2. 2. 2.

4. 2. Cíle práce

1. Hlavním cílem této práce je zjistit, zda a v jaké míře se shodují výsledky analýzy validizovaného psychodiagnostického testu osobnosti NEO-FFI s grafologickým rozbohem. Výstup z grafologické analýzy byl v rámci tohoto výzkumu přizpůsoben slovním vyjádřením a strukturou formátu výstupů z rozboru dotazníku.
2. Dalším, neméně důležitým cílem, bez ohledu na výsledek srovnání, je přiblížit metodu grafologie odborné i laické veřejnosti, objasnění, na základě čeho a jak funguje, čeho se

metoda týká, co zkoumá a jak. Mezi odborníky je i řada těch, kteří se ke grafologii stavějí pozitivněji, těm bych chtěla svou práci grafologii hlouběji představit a snad v nich i vyvolat hlubší zájem o tuto psychodiagnostickou metodu. Případně veřejnost před touto metodou coby psychodiagnostickým nástrojem a nepřesností jejích výstupů varovat.

3.   Posledním cílem je zjistit, zda grafologie může rozšířit řady psychodiagnostických metod o prostředek, který by umožnil nahlédnout do lidské duše z poněkud netradičního úhlu pohledu, pomohl by vidět jedince v jeho celistvosti a jedinečnosti, což žádná jiná metoda nenabízí. Abychom mohli jedince vidět jako celek, je nutné zkombinovat více psychodiagnostických metod.

5. Výzkumné otázky

V rámci tohoto výzkumu si kladu tyto otázky, na které se pokusím v práci najít odpovědi:

1. Lze *Neuroticismus* a jeho míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?
2. Lze *Extraverzi* a její míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?
3. Lze *Otevřenost vůči zkušenosti* a její míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?
4. Lze *Přívětivost* a její míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?
5. Lze *Svědomitost* a její míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?

6. Průběh výzkumu a metodologický rámec

Výzkum v této bakalářské práci je kvalitativní. První část výzkumu se týká případových studií jednotlivých rukopisů. Každý je rozebrán a zjištěny jsou dimenze a vlastnosti důležité pro tuto práci, na konci každé kazuistiky je pak vyhodnocení dotazníku. V další části následuje srovnání obou metod, následně pak srovnání výsledků v rámci jednotlivých dimenzí.

Téma práce bylo zvoleno po dlouhé úvaze. Chtěla jsem psát o problematice, které se dosud příliš lidí nevěnovalo, což s sebou bohužel nese jistá úskalí. Při hledání podobných výzkumů jsem přes elektronické zdroje narazila na výzkum Carly Dazzi a Luigiho Pedrabissi, z něhož však byl přístupný jen souhrn. Při dalším hledání jsem narazila na email C. Dazzi a o článek jsem ji, s přiblížením svého výzkumu, požádala. Autorka mi svou práci poslala a vyjádřila přání, abych jí sdělila, pokud dojdou k jiným závěrům. Více k této práci je v kap. 3 *Podobné výzkumy*.

S problematikou grafologie jsem se seznámila během čtyřsemestrálního studia u České grafologické komory. Protože jsem nabyla dojmu, že je grafologie podceňovanou a odmítanou metodou, chtěla jsem zjistit, jestli je to oprávněné. Její srovnání právě s metodou NEO Big 5 (NEO-FFI) mi navrhnul vedoucí práce. Po ujištění, že všechny dimenze, jež dotazník měří, jsou z písma poznatelné, jsem se rozhodla ji použít.

6. 1. Metoda sběru dat

Sběr dat proběhl jako zcela náhodný výběr, nebyla dána žádná kritéria pro výběr vhodných kandidátů, ani snaha o reprezentativnost vzorku, protože výzkum vychází z předpokladu, že každá osobnost je jedinečná a u každé se dá provést grafologický rozbor. Respondenti byli vybráni, resp. se přihlásili ke spolupráci, mezi spolužáky III. ročníku kombinovaného studia psychologie na Palackého univerzitě v Olomouci. Původní soubor, který jsem oslovila, čítal 15 lidí (5 mužů, 10 žen). Vzhledem k dodatečnému odmítnutí spolupráce ze strany pěti lidí (4 mužů, 1 ženy) a nevhodnosti tří rukopisů (1 muž, 2 ženy), které respondenti odmítli doplnit buď s tím, že „ono tam přece něco vyjde“, anebo pro zaneprázdněnost respondentů, byl nakonec výzkum proveden na

souboru 7 studentek. I tak si myslím, že je vzorek dostačující. Je však škoda, že se mého výzkumu odmítli zúčastnit oslovení muži.

Účastníci byli srozuměni s účelem poskytnutí osobních údajů, rukopisu i vyplněným dotazníkem a souhlasili. Bylo jim oznámeno, že výzkum bude anonymní. I tak téměř všichni účastníci na dotazník uvedli své jméno a byla jsem požádána o zpětnou vazbu z rozboru rukopisu. Kupodivu žádný z nich neprojevil zájem o vyhodnocení dotazníku NEO-FFI.

Respondenti byli požádáni, aby vyplnili dotazník NeoBig 5 podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, byli požádáni, aby vyplnili (zakřížkovali) odpovědi, které je nejvíce vystihují a vlastnoručně napsali dopis na nelinkovaný papír o rozměru A4. Byli upozorněni, že text musí psát v prostředí a za takových okolností, jak je jim příjemné – dostačující osvětlení, teplota v místnosti, pohodlné usazení, propiska, jakou nejraději píše, vhodná podložka. Klidná nálada. Text, který psali, museli psát „z hlavy“. Byli tedy požádáni, aby napsali dopis někomu z okolí. Dotazník byl nadepsán číslem od 1 do 15, stejně tak jako přiložený prázdný papír pro rukopis.

Rozdání dotazníků proběhlo osobně v říjnu 2011. Některé dotazníky mi byly vráceny bez dopisu, a tak tito lidé byli vyzváni, aby jej doplnili a odevzdali. Někteří jej poslali poštou, někteří donesli osobně, jiní mi je nedodali vůbec. Tři sety se mi nevrátily vůbec. Kompletně byla data sebrána za zhruba 3 měsíce.

6. 2. Metody zpracování a analýzy dat

6. 2. 1. Grafoanalýza

V první fázi realizace výzkumu jsem provedla analýzu dopisů. Chtěla jsem tím zabránit možnému zkreslení výsledků, ke kterému by mohlo dojít, pokud bych nejprve vyhodnocovala dotazník. Rozbory jsem prováděla sama. Pro kontrolu výstupů jsem o pomoc požádala lektorku ČGK paní Světlou Francovou, jakožto grafoložku s dlouholetou praxí, která mi pomohla s rozbory č. 3 a 10. Rozbor každého rukopisu jsem provedla až k fázi *popis MPZ* a ze struktury jsem se určila *vůli, sociabilitu*. Konečný výstup, který je určen pro porovnání, jsem se snažila zformulovat slovy použitými v dotazníku NEO pro charakteristiku jednotlivých dimenzí.

Jde o časově a psychicky poměrně náročnou techniku, a tak jeden rozbor zabere i několik dní a ne vždy je grafolog na tuto práci připraven, má pro ni vhodné podmínky, emoční rozpoložení a náladu.

Základy použité metodiky grafologie byly popsány v teoretické části v kap. 2. 2. *Metody grafologie*. V této kapitole se pokusím na jednom příkladu konkrétně ukázat, jak grafolog při své práci postupuje. Pro větší přehlednost připomínám již zmíněné základní fáze analýzy:

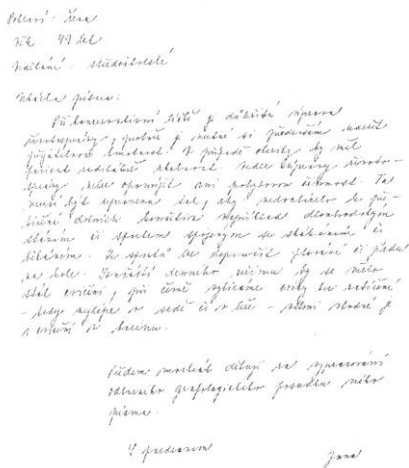
- 0. fáze - prožitková práce, ve které na sebe grafolog nechá písmo působit a pozoruje, co v něm písmo vyvolává;
- 1. fáze - dochází k *popisu komplexních dojmových znaků* (dále jen KDZ);
- 2. fáze – *interpretace KDZ*;
- 3. fáze - *1. náčrt osobnosti*, který je jakýmsi hrubým rysem osobnosti, který pak detailně dokreslí
- 4. fáze - *popis měřitelných a popsatečných znaků* (dále jen MPZ);
- 5. fáze - tvorba *struktury osobnosti*, která zahrnuje určení *vitality, vůle, temperamentu, sebepojetí, sociability, myšlení a morálních vlastností*.
- 6. fáze - pomocí syntézy je vytvořen *osobnostní profil* pisatele.

K interpretaci jednotlivých znaků, avšak opět zdůrazňuji – s přihlédnutím k celkovému kontextu, používám přehled významů z knihy Jeřábka *Grafologie – více než diagnostika osobnosti* a Schönfeldovy *Učebnice vědecké grafologie*. Je to hlavně proto, abych dohledala slova, která popisují jednotlivé vlastnosti či dojem, také pro inspiraci, na co se v rozboru zaměřit. Někdy se při rozboru vynoří jakýsi určitě neurčitý dojem, který je nutné převést do slov a těch se někdy nedostává. Proto si takto dohledám vhodné termíny, které přesně vystihují to, co člověk vnímá neverbálně.

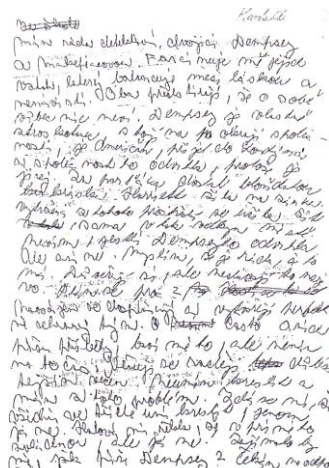
Pro bližší pochopení metodiky grafologie uvádím detailněji, co si pod jednotlivými pojmy a fázemi rozboru má čtenář představit. Při sestavení následujícího přehledu jsem vycházela z knihy Jeřábka (2006) a poznámek ze seminářů. Výčet není úplný, ale snad dostačující pro pochopení základů a principů, na kterých grafologie pracuje. Pokládám za zbytečné uvádět jednotlivé významy každého znaku, neboť jde o obsáhlý výčet, jenž byl

opakovaně shrnut v dílech zkušených grafologů, a jejich reprodukce by této práci nebyla přínosem. Zájemce o podrobnější informace odkazují na seznam použité literatury.

Písmový obraz je symbolické vyjádření životního prostoru člověka. Může mít různé podoby – uspořádaný x neuspořádaný, hustý x řídký, rozkolísaný x jednotvárný, dynamický x statický, uvolněný x napjatý atp.

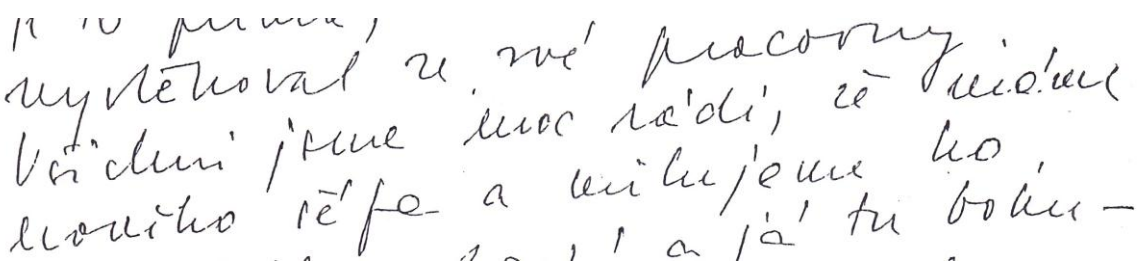

Obr. 2 Uspořádaný písmový obraz

Obr. 3 Hustý, rozkolísaný písmový obraz

Pohyb je vyjádřením vitality, dynamiky, pudové síly, energie, projevu emocí, nevědomí, projev aktivní vůle, je to to „zvíře“ nebo příroda v nás.

Obr. 4 Převaha pohybu v písmu

Forma je naopak naše sociální Já, vyjadřuje společensko-kulturní orientaci, vliv norem na chování a prožívání, je to projev vědomí, záměru, způsob sebe prezentace, zároveň projev pasivní vůle. Vhodné je uvažovat i nad tím, čím konkrétně je forma dosažena – je-li to nedostatkem energie pro vložení do pohybu anebo naopak přílišnou kontrolou pohybu, jeho brzděním, pomalostí apod.

lidovně píšeš na psacím, jelikož ale nej je
 kosa dleba s "křivým posolem" bude projev č. se
 psát. Pěci jin po hodičích se mává je prok
 a přímé pluce dává barvám písáček adskiny

Obr. 5 Převaha formy v písmu

Fixace vyjadřuje míru vztahu mezi formou a fixací. Existuje pět stupňů fixace, se dvěma podstupni, které tuto míru vyjadřují, tzn., jestli převažuje forma, či naopak pohyb anebo jsou v rovnováze. Podle Pophala (in Jeřábek, 2006) vyjadřují vztah mozkových center pallida (centrum prořízení vrozených pohybových instinktů – nadměrnost pohybu), striata (centrum tlumící pohyb a vytváří předpoklad pro záměrnost pohybu) a kortexu (centrum, kde dochází k propojování jednotlivých center). Fixace jsou v tomto přehledu uvažovány jako ideální a vždy se v rukopisech vyskytují smíšeně, s tím, že některý typ většinou převládá. Můžeme je chápat také jako vyjádření mentálního věku.

- *I. stupeň* – zdůrazněný, ale nepořádný a neřízený pohyb současně s nespolehlivě vyjádřenou formou; dětský věk.

memudim, je to avla'stun' pociť. Máme
 pociť se sem se abla'anie. Ikonuim
 memluvit. Jen tak jestli to de. Máme

Obr. 6 Převaha I. stupně fixace, společně s IVb., V.

- *II. stupeň* – pohyb je plynulý, hbitý, pružný, elastický a zároveň je vyjádřená forma; mladý člověk.

cus us, uercedema
 coupleants les flu
 Marc Chagall

Obr. 7 Převaha II. stupně fixace

- *III. stupeň* – je pokládán za bájný, ideální, neboť se v písmech vyskytuje velice zřídka a to jen v lehkých příměších, představuje ideálně harmonického člověka;

Rytmus lze chápat jako podobnost opakující se v podobných časových intervalech, je projevem přirozené touhy po seberealizaci. Ukazuje na integrovanost a harmoničnost vědomých a nevědomých složek osobnosti. Plně rytmické písmo, stejně jako nerytmické se málokdy vyskytne, spíš je třeba v písmu hledat poměr mezi nimi.

Individuálnost ukazuje, jak jsme si přizpůsobili školní předlohu. Ukazuje tedy na odlišení od průměru, o nápaditosti pisatele, o bohatosti či chudosti jeho fantazie, originalitě až manýře anebo naopak prostotě a věcnosti. Z tohoto souboru znaků lze tedy usuzovat na vnitřní samostatnost, potřebu se odlišovat anebo izolovat, na její produktivitu.

Obr. 12 Hodně individuální písmo

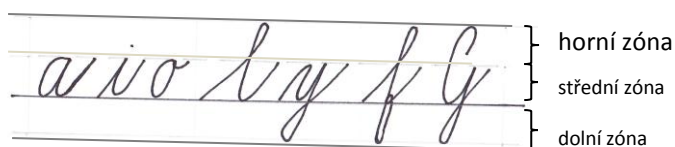
Obr. 13 Málo individuální písmo, evidentní vliv školní předlohy

Harmoničnost poukazuje na celkovou vyrovnanost a zralost osobnosti a jejich vztahů k vnějšímu světu. Posuzuje se i harmoničnost pohybu, formy a členění. Harmonické písmo působí vyváženě, dynamicky, neharmonické poznáme podle strojenosti, přehnanosti, neživosti a dalších výrazů.

Uvedené vlastnosti, které lze z jednotlivých dimenzí zjistit, jsou pouze orientační, jejich významů je daleko víc a jsou logicky odvoditelné, takže dostatečně zkušený grafolog žádnou nápovědu nepotřebuje.

Symbolika psacích pásem (zón) je v podstatě shodná se symbolikou písmového obrazu, jak ukazuje obr. 1 Symbolika psací plochy na str. 22. Zóny či pásma jsou tři – střední, horní a dolní. Za písmena tzv. střední zóny, neboli jednozónová, považujeme malá

písmena *a, i, e, o, m, n* atd., která nepřesahují ani nahoru ani dolů. Dvouzónová písmena jsou pak ta velká a *l, y, j, k, b*, ta, která zasahují do další jedné zóny, dolní nebo horní. Nejméně písmen je třízónových, kam patří *f* a velké *G*, která svou velikostí zasahují do všech tří zón. A podle toho, které pásmo převažuje, můžeme odvodit sociabilitu, zakotvenost, idealismus, pudovost apod.

Obr. 14 Zóny

Měřitelné a popsatelné znaky - jejich významy určujeme jen u těch, které jsou v písmu výrazné či dominantní. Konkrétní význam jednotlivý (obecný) znak získává až v kontextu a v souvislosti s obecným významem vyvozeným z pohybu, formy, prostoru a času. Obecné významy jednotlivých znaků bývají i protikladné, je jich mnoho a přesahují rámec této práce. Jejich výčet se zájemce dočte v publikaci Jeřábka (2006), Schönfelda (2007) aj.

Vázání – naznačuje formu sociability a přizpůsobování se realitě. Symbolicky značí, jak se bude pisatel chovat k druhým – úhel je ostrý, girlanda je otevřená náruč či nádoba, arkáda je uzavřená, nitka rozmělněná, nevyhraněná a dvojoblouk neurčitý:

1) úhel	
2) girlanda	
3) arkáda	
4) nitka	
5) dvojoblouk	

Mohou existovat i tzv. přechodné formy – např. úhlová arkáda anebo se v písmu projevuje smíšení několika typů, přičemž většinou je jeden převažující. Každý jednotlivý typ vázání má ještě různé podtypy, např. u girlandy jde o *prosmýčkovanou girlandu*, *mechanizovanou* apod. Také velmi záleží na tom, v jaké zóně, kde ve slově se ten který typ vázání vyskytuje. Jiný význam nabude, je-li jen v horních délkách písma, je-li na začátku slova či věty anebo spíše na konci a jinde se neobjeví.

Velikost – značí míru osobního sebevědomí a sebedůvěry, expanzivní vůli, vitalitu, energičnost a sílu životních impulsů. Průměrná velikost je 1,7 – 2,2 mm při vyšší zběhlosti pisatele.

Obr.15 Velké písmo (nezvětšeno)

Obr. 16 Malé písmo (nezmenšeno)

Sklon – je úhel, který svírají tahy písíci písmeno s linkou (řádkem, byť pomyslným). Rozlišujeme různé stupně pravosklonnosti, levosklonnosti či je písmo stojaté anebo sklon může být kolísavý. Ze sklonu můžeme usuzovat na poměr mezi impulzivitou a sebekontrolou, mezi citovostí a rozumem, závislostí či nezávislostí na okolí.

Šířka x těsnost – odtud vyvozujeme extraverzi/introverzi, sebedůvěru, sebevládu. Zjišťuje se na písmenech *m*, *n* a *u*, a to jako šířka mezi jednotlivými (sousedícími) tahy písmene. Písmeno *n* by mělo mít poměr výška : šířka = 1 : 1, takže vyplnit pomyslný čtverec (jak je vysoké, tak je široké). 2:1 by tedy bylo výrazně těsné, 1:2 pak výrazně široké.

Obr. 17 Široké písmo

Obr. 18 Těsné písmo

Tlak – dává písmu 3D rozměr, a to tím, že představuje jeho hloubku (vedle výšky a šířky). Je dobře viditelný na opačné, nepopsané straně listu. Souvisí hodně se zvoleným typem psacího prostředku a podložky. Normální je menší tlak při psaní vzhůru, silnější k sobě,

dolů. Představuje míru vitality, pudovosti, odolnosti a pohyblivosti psychiky, je to projev libida (jako psychické energie).

Obr. 19 Silný tlak

Obr. 20 Slabý tlak

Tah a charakter čáry – tyto vlastnosti písma určujeme už pomocí lupy. Tah má taktéž tři rozměry a podle toho, kam tah míří nejvíce (výška, šířka, hloubka) se určujeme, jakou oblast budeme vyvozovat – vodorovný (šířka) = „tah na branku“, hloubkové pnutí pak ukazuje na vitální pružnost a výškové je projevem výkonnosti a ctižádosti. Charakter čáry pak může být homogenní – střídají se světlá a tmavá místa, ukazuje na stabilitu a sílu vůle; granulovaná – má roztřepené okraje, vypadá jako by byla flekatá, pisatel je labilní a vzrušivý s nedostatkem vnitřní harmonie; a amorfní čára je jakoby slitá, jakoby psaná tuší.

Ostrost x těstovitost – souvisí s typem a držením pera. Je třeba rozlišovat umělou těstovitost, která mohla vzniknout zvolenou psací potřebou, avšak i obliba takového pera a čáry, kterou toto tvoří, může být výrazem osobnosti. Zjišťujeme tímto poměr mezi duchovností, smyslností a abstraktním a konkrétním myšlením.

Obr. 21 Ostré písmo

Obr. 22 Těstovité písmo

Spojitost – chápeme ji jako počet písmen, která jsou spolu spojena, nejlépe se zjišťuje u slov, která nemají diakritická znaménka, takže nemusí dojít k přerušení tahu jen kvůli nim. Tím, že znaménka zapojím – do jednoho tahu se slovem, se spojitost zvyšuje. Střední stupeň hodnotíme jako napsání 4 – 5 písmen jedním tahem. Můžeme se ní vyvodit způsob myšlení (analytický x syntetický), kontinuitu psychosomatických procesů a druh instinktivní adaptace na svět.

Plnost x hubenost – hodnotíme písmena, která obsahují nějakou smyčku *a*, *o*, *l*, *y* atd. Poukazuje na poměr mezi citovostí, obrazotvorností, konkrétním myšlením a rozumovostí, logikou a abstraktním myšlením. Také je důležité, kde se tento znak vykazuje. Je možné, že písmo bude hubené, ale spodní délky budou oválné, široké a kulaté anebo naopak střední zóna bude „přifouknutá“ a délky hubené. Opět to souvisí se symbolikou psacích pásem.

Zjednodušení x obohacení – vyjadřuje poměr mezi rozumovostí, věcností, až strohostí v případě zjednodušení a fantazií a citovostí až chlubitostí, neúčelností v případě obohacení. Úzce souvisí se sebezprezentací a vitalitou.

Obr. 23 Obohacené písmo

Obr. 24 Zjednodušené písmo

Rozdíly v délkách – zkoumá se, jak velký rozdíl je, které délky převažují. Měřítkem je poměr písmene střední zóny ku dvouzónovému, což je 1:2 (písmeno střední zóny se do dvouzónového vejde dvakrát). Je-li tento znak markantní, dozvíme se něco o dynamice osobnosti, její vyrovnanosti a osobních ambicích.

Pravoběžnost x levoběžnost – ve škole nás učí pravoběžnosti – psaní zleva doprava, tato dimenze hovoří o poměru mezi extravertí – introvertí, altruismem a egoismem, aktivitou a pasivitou. Ze symboliky je zřejmé, že levoběžnost = návrat k matce, uzavření do sebe apod.

Obr. 25 Levoběžnost

Rychlost – určuje se z několika znaků a dojmů z rukopisu, má na ni velký vliv situace, v jaké píšeme a také účel. Dá se z něj usuzovat na tempo mentální i somatické aktivity, tempo prožívání, směřování k Ty (symbolika) – ke společnosti a budoucnosti.

Rozbor pro potřeby tohoto výzkumu jsem provedla jen do čtvrté fáze a z prvního náčrtu osobnosti vyvodila potřebné závěry doplněné o interpretaci výrazných měřitelných a popsateľných znaků. Při formulaci závěrů z grafologické analýzy jsem se snažila postihnout co nejvíc charakteristik a vlastností vyjadřujících tu kterou dimenzi, s ohledem na subškály a tabulku vlastností uvedenou v manuálu NEO – FFI. Tím, že jsem se snažila přihlížet ke každé subškále a zkoumat míru objevených vlastností, jsem chtěla docílit co největší přesnosti. Mým záměrem tedy bylo přizpůsobit grafologickou metodiku a výstupy z ní podstatě dotazníku tak, aby si byly obě metody co nejvíce podobné svými výstupy a daly se tak co nejpřesněji srovnat. Přesto se bohužel při určování míry výskytu jednotlivých dimenzí nevyhnu jistým nepřesnostem, kvůli jistému a bohužel nezbytnému pocitovému přiřazování míry, jelikož kvantifikace síly každé dimenze je u grafologie dosti komplikovaná. Jde tedy především o určení síly, jakou vlastnosti mají. Při přiřazování míry jsem se řídila stejným rozdělením jako pro třídění skóre výsledků z dotazníku, blíže následující kapitola 6. 2. 2. *Neo Big 5*. Výsledná analýza je pro potřeby výzkumu silně zredukovaná, a to jak co do zkoumaných oblastí, tak výčtu vlastností. Ukázka celého procesu rozboru rukopisu je v příloze. V kapitole 6. 3. *Jednotlivé kazuistiky* jsou uvedeny jen závěry týkající se pěti zkoumaných dimenzí.

6. 2. 2. Neo Big 5

Vše podstatné o dotazníkové metodě NEO-FFI, její historii, zaměření, rozboru jednotlivých dimenzí a subškál bylo již řečeno v teoretické části v kapitole 1. V této části upřesním vlastní práci s dotazníkem.

Poté, co jsem vyhodnotila grafologickou analýzu, začala jsem zpracovávat dotazníky. Jejich vyhodnocení mi zabralo nepoměrně méně času, cca 20 minut/1 dotazník díky přiložené šabloně a barevnému odlišení každé dimenze a jednotlivých tvrzení, která pod ní spadá. Jednotlivé body jsem u každé dimenze sečetla a výsledný hrubý skór porovnála s tabulkou norem *Percentily pro ženy* (str. 39, Hřebíčková, Urbánek, 2001). Nízký skór jsem stanovila 0 – 40, střední (průměrný) 41 – 60 a vysoký 61 +. Rozhraní nízký/střední a střední/vysoký je bráno plus mínus 3 percentilní body a je v tabulce označován jako vyšší střední, nižší střední. Za extrémní je považován percentil < 10 a > 90. V manuálu (Hřebíčková, Urbánek, 2001) na str. 45 je přehled charakteristik jednotlivých osobnostních dimenzí zjišťovaných dotazníkem, jde o vlastnosti, které mají lidé dosahující v dotazníku

vysokého skóre a nízkého, tabulka č. ... v příloze. Převedení hrubých skóre podle velikosti (míry) lze v manuálu vyčíst v tabulce, která shrnuje poznatky o osobnosti a dává je do formy srozumitelné laikům. Tato uvádí tři „míry“ – vysoká, střední, nízká (viz tabulka 1).

V poslední fázi výzkumu jsem porovnávala výsledky u každého jedince. Míru, v jaké se v rukopise každá dimenze vlastností vyskytuje, jsem taktéž určila jako vysokou – střední – nízkou.

Vysoké skóre	Střední skóre	Nízké skóre
Náchylný k psychickému vyčerpání, intenzivně prožívá strach, úzkost a obavy, obtížně zvládá stresové situace.	V podstatě psychicky vyrovnaný a schopný zvládat stresové situace, ale občas prožívá pocity viny, strachu nebo smutku.	Klidný, psychicky vyrovnaný i ve stresových situacích, odolný vůči psychickému vyčerpání.
Extravertní, společenský, sebejistý, aktivní, hovorný, energický, optimistický.	Průměrně aktivní, je sice rád ve společnosti, ale na druhé straně si cení soukromí.	Introvertní, zdrženlivý, vážný, samostatný. Je nejraději sám nebo s lidmi, kteří jsou mu blízcí.
Otevřený novým zážitkům a zkušenostem. Zvědavý s bohatou fantazií a širokými zájmy. Často se chová nekonvenčně.	Praktický, ale snaží se přemýšlet o tom, jak dělat různé věci nově. Usiluje o rovnováhu mezi užíváním starých a nových postupů.	Chová se konvenčně, zastává konzervativní postoje, dává přednost známému a osvědčenému.
Soucitný, laskavý, vlídný, pomáhá druhým, spolupracuje s nimi a předchází konfliktům.	V podstatě srdečný, důvěřivý a přívětivý, ale občas může být tvrdohlavý a s druhými spíše soutěžící než spolupracující.	Realistický, věcný, má tendenci znevažovat záměry druhých a soutěžit s nimi. Hněv a zlost dává jasně najevo.
Svědomitý, výkonný, ctižádostivý, pilný, s pevnou vůlí. Stanovuje si vysoké cíle a usiluje o jejich dosažení.	Spolehlivý a průměrně výkonný. Obecně má stanoveny jasné cíle, ale někdy je schopen práci odložit.	Není příliš výkonný, občas nedbalý a lehkomyšlný. Spíše si věci předem neplánuje.

Tab. 1 Charakteristiky jedinců dosahujících hrubý skóre vysoký-střední-nízký v jednotlivých dimenzích (Hřebíčková, Urbánek, 2001, str. 46)

6. 3. Jednotlivé kazuistiky

V této kapitole uvádím výsledky rozborů jednotlivých respondentů a v tabulce níže výsledky dosažené v testu. Jak již bylo zmíněno výše, grafologická analýza je velmi zkrácená a zaměřená na zkoumané dimenze. Vzorek všech rukopisů je k dispozici v příloze (5 – 11). Každý je označen pořadovým číslem, pod kterým je uveden v tabulce 17.

6. 3. 1. Respondentka č. 2

Výsledky grafologické analýzy

<i>Dimenze</i>	<i>Popis</i>	<i>Míra</i>
<i>Neuroticismus</i>	Pisatelka výrazně neurotická, ustrašená, neklidná, chaotická, vnitřně rozervaná a napjatá. Úzkost může také vyvolávat neschopnost ovládat emoce. Sklony k depresi. Snadno upadne do rozpaků. Závislost na pudech a emocích, značná pudovost, hůře se kontroluje – snadno vydražitelná, emocionálně nestabilní. Melancholické ladění osobnosti.	vysoká
<i>Extraverze</i>	Extravertní se sklonem k závislosti na vztazích, s nedostatkem odstupu, tendencí k zahlcení druhých svou osobou. Výřečná a mnohmluvná, patrná sdělovací živost, družná. Osobnosti vlastní extraverze je bržděna dřívějšími zkušenostmi – mohou se projevovat kolísavé postoje k okolí – až po nedůvěru. Osobnost je citlivá, empatická, průměrně aktivní. Nemá tendenci s druhými soutěžit či se nad ně povyšovat.	nižší střední
<i>Otevřenost</i>	Prožívá intenzivně, avšak především v nevědomé rovině, moc se ve svých emocích nevyzná, nechápe příliš, co a proč prožívá. Hodnoty a ideje neustálené, často se mění, v názorech podléhá autoritám. Nemá příliš vyvinutý smysl pro estetiku.	střední
<i>Přívětivost</i>	Citová, empatická, má tendenci brzdit svou přirozenou potřebu se družit a otvírat. Impulzivní, bezprostřední až infantilní, neformální. Nedostatek průbojnosti.	střední
<i>Svědomitost</i>	Horší sebekázeň se sklony k nepořádnosti až lajdáctví, sklon k zmatkářství, chaotickému uspořádání. S nedostatkem smyslu pro řád a systém, nízké organizační schopnosti. Pisatelka může mít lhostejný postoj k povinnostem.	nízká

Tab. 3 Výsledky grafoanalýzy respondentky č. 2

Výsledky dotazníku

<i>Dimenze</i>	<i>Hrubý skór</i>	<i>Percentil</i>	<i>Míra</i>
N	37	98	extrémně vysoká
E	24	18	nízká
O	38	98	extrémně vysoká
P	24	6	extrémně nízká
S	22	5	extrémně nízká

Tab. 4 Výsledky dotazníku respondentky č. 2

6. 3. 2. Respondentka č. 3

Výsledky grafologické analýzy

<i>Dimenze</i>	<i>Popis</i>	<i>Míra</i>
<i>Neuroticismus</i>	Emoční stabilita sycena poměrně dobrou přizpůsobivostí vůči novým okolnostem nebo neznámým situacím, relativní psychická pružnost i odolnost vůči zátěži, občas však brzděna obavami, občas může zažívat pocity strachu, synergicky také působí sebepojetí přiměřené celkovým schopnostem, jen lehká vnitřní nejistota vyrovnávaná tendencí k mírnému snižování osobních ambicí, neklade si přemrštěné cíle, nepřepíná se k vyčerpání.	střední
<i>Extraverze</i>	Převažující extraverze, přirozená přátelskost, lehce navazuje kontakty (méně obran či zábran), družnost, sociální adaptabilita a kompetence, citová orientace k okolnímu světu, lehkost vyjadřování, optimistická, relativně uvolněná, s potřebou změny, nižší odolnost vůči stereotypním podnětům, touha sdílet zážitky, ale též lehká přecitlivělost na vlastní hodnoty, určitá zranitelnost vůči vlastnímu já – může se projevit občasným stažením se z kontaktu s druhými, uzavřením nejosobnějšího intimního světa.	vyšší střední
<i>Otevřenost</i>	Relativně aktivní, kolísání mezi póly dynamičnost – státnost s tím, že nedosahuje krajních mezí - nepodléhá impulzivnímu intenzivnímu puzení k aktivitě, ale nedosahuje ani druhého maxima – laxnosti, netečnosti či pasivní trpnosti, tedy spíše hravější a spontánnější uvolněnost vyvažovaná umírněnou formou sebezpevnění; potřeba nových zážitků, schopnost se učit novému, otevřenost může někdy přinášet i ovlivnitelnost okolím, díky uvolněnosti v prožívání určité dispozice ke kreativě a imaginativnosti projevující se spíše v pragmatickém rámci, umění moc neholduje.	střední
<i>Přívětivost</i>	Poměrně výrazně rozvinutá, laskavá srdečnost, vlídnost, tolerantnost, projevuje porozumění a ohleduplnost, ochota pomáhat, plné a radostné prožívání, nižší potřeba rivality, dominance či citového odstup; empatie, ale schopnost vcítit se do druhého může být lehce ovlivněna zvýšenou potřebou kladné odezvy a pozitivního hodnocení ze strany druhých	vyšší střední
<i>Svědomitost</i>	Pisatelka má dobře vyvinutou pasivní i aktivní vůli. Je svědomitá a výkonná, s dobrou ekonomii sil, dobrou soustředěností, vytrvalostí. Má stanoveny jasné cíle a aktivně usiluje o jejich dosažení, ale ne za každou cenu, umí si „odpočinout“. Relativní spolehlivost, pracovitost a sebekázeň, avšak činnosti, které by vyžadovaly déledobější	střední

	Zpevnění, zvýšenou seberegulaci a potlačení přirozeného prožívání je schopna vykonávat spíše za zvýšené motivace ke konkrétní činnosti, v oblasti seberealizace může využívat relativně dobré vitality (oscilující mezi přílivem a určitým útlumem sil), má tendence naplňovat hlubší osobnostní potřeby, ale zaměřit aktivitu i ke společenskému uznání a ocenění	
--	--	--

Tab. 5 Výsledky grafoanalýzy respondentky č. 3

Výsledky dotazníku

<i>Dimenze</i>	<i>Hrubý skór</i>	<i>Percentil</i>	<i>Míra</i>
N	18	39	nižší střední
E	18	5	nízká
O	27	52	střední
P	35	58	vyšší střední
S	40	89	vysoká

Tab. 6 Výsledky dotazníku respondentky č. 3

6. 3. 3. Respondentka č. 8

Výsledky grafologické analýzy

<i>Dimenze</i>	<i>Popis</i>	<i>Míra</i>
<i>Neuroticismus</i>	Prožívání bez větších psychických výkyvů, výrazně optimistické ladění, jen občas může pisatelku přepadnout obava z budoucnosti, která je ale rychle vědomě zaplašena. Obecně úzkostným stavům nepodléhá, bez sklonů k depresi; osobnost je radostná, emoce zná, rozezná, rozumí jim a kontroluje a ovládá. Výborná sebekontrola.	nízká
<i>Extraverze</i>	Výrazně extravertní, energická, zaměřená na druhé, v jednání vřelá, družná, výrazně optimistická, avšak v kontaktu s druhými se občas může cítit stísněně a nesvá.	extrémně vysoká
<i>Otevřenost</i>	Pisatelka disponuje velice bohatou fantazií, přetéká nápady. Klade důraz na estetiku, se zájmem o umění. Je velmi činorodá, aktivní, prožívání bez potíží – nepotlačuje emoce, ale kontroluje jejich projev. Hodnoty si osobitě přizpůsobuje, občas má tendenci rebelovat proti normám, zakládá si na své odlišnosti, což se může občas projevit nekonvenčním chováním. Má dobrý organizační talent.	extrémně vysoká
<i>Přívětivost</i>	V jednání je milá, přívětivá, avšak občas může mít sklon k okázalosti, k chování odkazujícímu na výkonnost, činorodost, aktivitu, patrná touha po obdivu. Pisatelka je citová, veselá, družná, laskavá, otevřená, povídavá a srdečná.	vysoká

<i>Svědomitost</i>	Silně vyvinutá pasivní vůle, velice dobrá i aktivní vůle – čínorodá, podnikavá, organizuje si svůj život do posledního detailu, smysl pro pořádek a řád, usiluje o systematické dosahování cílů, které si průběžně neustále klade a realizuje se v jejich plnění. Výborná sebedisciplína.	extrémně vysoká
--------------------	---	-----------------

Tab. 7 Výsledky grafoanalýzy respondentky č. 8

Výsledky dotazníku

<i>Dimenze</i>	<i>Hrubý skór</i>	<i>Percentil</i>	<i>Míra</i>
N	2	není uveden	nízká, nepřítomnost
E	43	96	vysoká, extrémní
O	37	95	vysoká, extrémní
P	36	67	vysoká
S	39	88	vysoká

Tab. 8 Výsledky dotazníku respondentky č. 8

6. 3. 4. Respondentka č. 10

Výsledky grafologické analýzy

<i>Dimenze</i>	<i>Popis</i>	<i>Míra</i>
<i>Neuroticismus</i>	Emoční stabilita založena na schopnosti seberegulace, potřebě stálosti, vnější vyrovnanost, osobnost ale ve stavu lehce zvýšené tenze, napětí přináší zúžený kontakt s tělovým prožíváním – snížená schopnost plného uvolnění, odpočinku, ztížená regenerace sil, v sebepojetí protichůdné tendence – snaha realizovat zvnitřněné nároky okolí ve smyslu důrazu na výkon, zpevněnou vnější formu (které potlačují přirozené prožívání), ale zároveň i potřeba určitého vzdoru a nepoddajnosti vůči omezujícím vlivům - tyto protiklady mohou mít vliv na pocity nespokojenosti a nutí osobnost investovat do určitých obran.	nízká
<i>Extraverze</i>	Protichůdnost v dimenzi extraverze: na jedné straně zaměřenost na společenský život, na hodnoty vnějšího světa, potřeba se přizpůsobit, vcelku obratná sebereprezentace (spíše naučená), dodržování sociokulturních norem, ale zároveň prožívá určité zábrany v kontaktech s druhými, vnitřní nejistota v tom, jak ji druzí mohou vnímat (pocit ohrožení JÁ), lehce nedůvěřivý a obranný postoj, méně spontánní přirozenosti a lehkosti v navazování kontaktů, drží si ve vztazích citový odstup, nemá potřebu odhalování niterných prožitků. Optimistické ladění, radostná, veselá.	střední

<i>Otevřenost</i>	Pisatelka disponuje spíše intelektuálním typem zvědavosti, je v ní potřeba se učit novému, snaží se chápat zneklidňující a neuchopitelné prožívání jasně a zřetelně, dokáže se dívat na svět estetickým pohledem, má potřebu dávat věcem úhlednou a uspořádanou podobu; může ale zároveň vnímat určité potíže v tom odhlédnout od vlastního specifického vidění věcí, od svého pevného přesvědčení.	vysoká
<i>Přívětivost</i>	Přívětivost sycená potřebou vycházet s druhými bez konfliktů a vnějškovým přizpůsobením, zvnitřněné sociální konvence – ochota pomáhat, zdvořilost, přesto ale vnitřní zábrany v tom projevovat běžně nejhlubší city a niterné postoje, obavy vydat se druhým všanc, pokud se podaří překonat zábrany, je v osobnosti i něžná citlivost a citovost, potřeba budovat vztah v atmosféře loajální důvěrnosti.	vysoká
<i>Svědomitost</i>	Výrazně rozvinutá pasivní vůle, může mít pocit, že vůle je to nejdůležitější, zač si člověka vážit - je vytrvalá, houževnatá, cílevědomá, snaha o maximální spolehlivost, seberealizace motivovaná společenskou užitečností, pracovitost, píle, trpělivá výdrž, zaměření se na detail, schopnost pracovat rutinně a přesně, výrazná sebekázeň. Záporně limitující je v této dimenzi tendence k sebezpřepínání, ve zvýšené sebekritičnosti a nárocích na sebe. Výborná sebedisciplína.	vysoká

Tab. 9 Výsledky grafoanalýzy respondentky č. 10

Výsledky dotazníku

<i>Dimenze</i>	<i>Hrubý skór</i>	<i>Percentil</i>	<i>Míra</i>
N	12	12	nízká
E	34	60	střední
O	31	75	vysoká
P	38	84	vysoká
S	34	54	střední

Tab. 10 Výsledky dotazníku respondentky č. 10

6. 3. 5. Respondentka č. 11

Výsledky grafologické analýzy

<i>Dimenze</i>	<i>Popis</i>	<i>Míra</i>
<i>Neuroticismus</i>	Poměrně stabilní prožívání, tu a tam se může pod větším stresem zhroutit. Spíše pozitivní ladění osobnosti bez sklonů k depresi. Při prvních setkáních může pociťovat jistou rozpačitost a tendenci zůstat uzavřená, což jí však vydrží jen chvíli, přirozená je pro osobnost otevřenost. Kolísavé sebepojetí, převažuje ale sebejistota, úzkost mohou působit zvýšené nároky na sebe a zvýšený sebecit.	nižší střední
<i>Extraverze</i>	Dobrá sociabilita, družná, přátelská, průměrně aktivní, ale nepřepíná se. Spíše optimistické ladění, povídavá a přátelská. V prvních kontaktech však výrazný sklon k formalismu až předstírané srdečnosti – tendence k rezervovanosti. Není snadno ovlivnitelná, ale ani rigidní v názorech.	střední
<i>Otevřenost</i>	Celkem otevřená, snadno se adaptuje, činorodá. Prožívání osobnosti živější, uvědomělé. Normy si umí flexibilně přizpůsobit – nijak dogmaticky je nepřijímá. Osobnost má vytvořený vlastní hodnotový žebříček, názory druhých neodmítá. Fantazie nijak zvlášť bohatá.	střední
<i>Přívětivost</i>	Počáteční rezervovanost vyplývající z potřeby kontroly, odstupu snad z důvodu nedůvěřivosti, ochrany svého Já. Obecně jde ale o milou, přívětivou osobnost avšak se sklony k neupřímnosti či zatajování. Větší míra sebekontroly ji nutí chovat se k druhým společensky přijatelně. Její vztahy mají pravidla a meze.	střední
<i>Svědomitost</i>	Dobře vyvinutá sebedisciplína, aktivní i pasivní vůle – houževnatá, vytrvalá se smyslem pro řád a pořádek, je činorodá, aktivní a podnikavá, věci dotahuje do konce. Většinou s dostatkem energie s vyšší odolností vůči vyčerpání. Globální nazírání.	vyšší střední

Tab. 11 Výsledky grafoanalýzy respondentky č. 11

Výsledky dotazníku

<i>Dimenze</i>	<i>Hrubý skór</i>	<i>Percentil</i>	<i>Míra</i>
N	18	39	nižší střední
E	35	64	vyšší střední
O	21	11	nízká
P	34	51	střední
S	21	5	extrémně nízká

Tab. 12 Výsledky dotazníku respondentky č. 11

6. 3. 6. Respondentka č. 12

Výsledky grafologické analýzy

<i>Dimenze</i>	<i>Popis</i>	<i>Míra</i>
<i>Neuroticismus</i>	Osobnost spíše úzkostná, což může pramenit z horší schopnosti se přizpůsobit, sklonem k přepínání se – chybí schopnost relaxace a uvolnění. Přesto osobnost vitální, relativně odolná. Zaměřena pudově, avšak toto se snaží kontrolovat a potlačovat. V podstatě je osobnost dost křehká, je-li vystavena silnějšímu stresu, má pocit, že to nezvládne, „rozbije se“ – zhroutí se.	střední
<i>Extraverze</i>	Vitální, energická. Společnost a kontakt s druhými potřebuje kvůli potvrzení vlastní hodnoty. Občas může působit strojeně, její jednání je asertivní, může postrádat bezprostřednost. Pisatelka je aktivní, iniciativní. Má sklon s lidmi soutěžit spíše než s nimi spolupracovat. Spíše je však zaměřena introvertně.	nižší střední
<i>Otevřenost</i>	Respondentka není přehnaně zvědavá, přemýšlivá. Spíše bude věci dělat naučeným a odzkoušeným způsobem. Ani estetické cítění není nijak výrazné, nemá potřebu se v této oblasti realizovat, menší osobitost, chybí „styl“. Osobnost spíše pragmatická. K obecně přijímaným normám a hodnotám zdravě kritická.	nižší střední
<i>Přívětivost</i>	V prvních kontaktech s druhými se snaží působit skromně, jemně až diplomaticky, protože si je vědoma toho, že na druhé často působí tvrdě, nepřístupně, příliš sebevědomě a cílevědomě. V jejím chování je patrná jistá dravost, suverenita. V jednání jí chybí přirozenost.	nízká
<i>Svědomitost</i>	Respondentka má dobře vyvinutou pasivní i aktivní vůli. Je činorodá, podnikavá, relativně vytrvalá a spolehlivá, avšak méně zaměřená na detail. Je u ní patrná dobrá sebekontrola, která vede až k přepínání se, což pak může vyvolávat pocity nepohodlí a tenze (viz Neuroticismus).	vysoká

Tab. 13 Výsledky grafoanalýzy respondentky č. 12

Výsledky dotazníku

<i>Dimenze</i>	<i>Hrubý skór</i>	<i>Percentil</i>	<i>Míra</i>
N	31	92	extrémně vysoká
E	26	24	nízká
O	26	40	nižší střední
P	31	26	nízká
S	34	54	střední

Tab. 14 Výsledky dotazníku respondentky č. 12

6. 3. 7. Respondentka č. 14

Výsledky grafologické analýzy

<i>Dimenze</i>	<i>Popis</i>	<i>Míra</i>
<i>Neuroticismus</i>	Pisatelku občas přepadnou pocity méněcennosti, je lehce nejistá a úzkostná, křehká, v silnějších stresových situacích může psychicky podlehnout, běžné stresové situace však zvládá poměrně dobře, občas pomocí síly vůle. Převažuje pesimistický pohled na svět, v prožívání jistá přítomnost tenze.	střední
<i>Extraverze</i>	Jistá vřelost v jednání s druhými přítomna, převažuje však introvertní zaměření. Vlídna v sociálním kontaktu, družná. Sklon k pesimistickému ladění osobnosti, avšak nijak extrémní, vyloženě nevyhledává vzrušení, je přiměřeně aktivní. Přirozená pohodlnost „tažena“ silou vůle – aktivním nucením se k činnosti. Pisatelka je samostatná a nezávislá, přátelská se sklony k zdrženlivosti; menší puzení k životní expanzi se slabší vitalitou a menším množstvím energie, které jí cyklicky ubývá a zase se vrací.	nízká
<i>Otevřenost</i>	Méně představitosti, chudší fantazie, rozumovost, kritičnost, věcnost; emoce prožívá, avšak podléhají kontrole, osobnost ovládaná sebedisciplínou, utlumené emoční reakce a pudy – až sklon k jejich potlačování. Není rozhodně typ, co se snadno nadchne, nehrne ani nevrhá se do akcí. Hodnotový žebříček má sobě přizpůsobený, vlastní, málokdy ho mění, tím méně kvůli autoritám, lehká rigidita - rigidní trvání na svém se střídá s přizpůsobivostí. Na chování má určitý vliv společnost a sociokulturní normy – nechová se nekonvenčně, ale ani konformně (za každou cenu).	nízká
<i>Přívětivost</i>	K druhým se chová přátelsky, ale zachovává si jistý odstup a nadhled, není vyloženě poddajná, umí se podřídit, ale sama rozhodne kdy, proč a komu. S lidmi spíše spolupracuje, nemá potřebu druhé vést či dominovat anebo snad jejich záměry znevažovat, spíše sklon k submisivitě. V jednání upřímná, jemná, nápomocná, ale umí i odmítnout pomoci druhým – nenechá se využívat. Není ani nedůvěřivá či podezřivá, ani přehnaně důvěřivá.	střední
<i>Svědomitost</i>	Dobrá pasivní vůle, aktivní vůle mírně oslabena, průměrně výkonná, vůle často pomáhá překonat vrozený sklon k pohodlnosti. U osobnosti se projevuje silnější disciplína, je spolehlivá. Hůře však zvládá činnosti, které vyžadují větší množství energie. Trpělivost a vytrvalost občas nedostatkem energie snižena. Menší pozornost k detailu, spíše globální nazírání.	střední

Tab. 15 Výsledky dotazníku respondentky č. 14

Výsledky dotazníku

<i>Dimenze</i>	<i>Hrubý skór</i>	<i>Percentil</i>	<i>Míra</i>
N	20	48	střední
E	39	86	vysoká
O	40	98	extrémně vysoká
P	36	67	vysoká
S	28	20	nízká

Tab. 16 Výsledky dotazníku respondentky č. 14

7. Soubor

Věkové rozmezí respondentů je 29 – 49 let, různá zaměstnání, vzdělání, povolání i sociální postavení (viz tabulka 9).

Číslo	Iniciály	Věk	Pohlaví	Vzdělání	Povolání
2.	V. I.	30	Ž	SŠ	Prodejkyňe
3.	Z. H.	30	Ž	SŠ	Poštovní úřednice
8.	J. K.	49	Ž	VŠ	IT technik
10.	I. S.	29	Ž	SŠ	Administrativní pracovnice
11.	A. B.	37	Ž	SŠ	Na mateřské dovolené
12.	I. D.	38	Ž	SŠ	Personální manažer
14.	P. J.	42	Ž	VŠ	Nezaměstnaná

Tab. 17 Přehled respondentů

8. Výsledky

V této kapitole shrnuji výsledky výzkumu. Nejprve se zaměřím na výsledky jednotlivých kazuistik a pokusím se odpovědět na výzkumné otázky. V druhé části se zaměřím na celkové porovnání obou metod. Pokusím se potvrdit či vyvrátit hypotézu formulovanou výše, k čemuž jsem použila korelační výpočet.

8. 1. Výsledky jednotlivých kazuistik

Níže jsou uvedeny výsledky srovnání obou metod. Ve sloupci **Shoda** uvádím míru shody, a to ++ úplná shoda, + částečná shoda, - neshoda, -- úplný opak. Zde přihlížím i k percentilovému vyjádření míry.

8. 1. 1. Respondentka č. 2

Dimenze	Výsledky			Shoda
	NEO – FFI		Grafologie míra	
	percentil	míra		
<i>Neuroticismus</i>	98	extrémně vysoká	vysoká	+
<i>Extraverze</i>	18	nízká	nižší střední	-
<i>Otevřenost</i>	98	extrémně vysoká	střední	--
<i>Přívětivost</i>	6	extrémně nízká	střední	--
<i>Svědomitost</i>	5	extrémně nízká	nízká	+

Tab. 18 Výsledky respondentky č. 2

Výsledky obou předložených metod jsou u respondentky č. 2 poměrně dosti rozdílné. Nejpatrnější a největší neshoda je u dimenze *Otevřenost* a *Přívětivost*. Naopak aspoň částečné shody je dosaženo u *Svědomitosti* a *Neuroticismu*. U *Extraverze* se výsledky přibližují, ale shoda není nijak přesvědčivá.

8. 1. 2. Respondentka č. 3

Dimenze	Výsledky			Shoda
	NEO – FFI		Grafologie míra	
	percentil	míra		
<i>Neuroticismus</i>	39	nižší střední	střední	+
<i>Extraverze</i>	5	extrémně nízká	vyšší střední	--
<i>Otevřenost</i>	52	střední	střední	++
<i>Přívětivost</i>	58	vyšší střední	vyšší střední	++
<i>Svědomitost</i>	89	vysoká	střední	--

Tab. 19 Výsledky respondentky č. 3

Výsledky srovnání u respondentky č. 3 jsou o něco příznivější pro grafologii – výsledky se shodují u *Otevřenosti* a *Přívětivosti*. U *Extraverze* grafologie vyvodila naprosto odlišný závěr a ani u *Svědomitosti* se míra neshoduje, byť je rozdíl menší než u *Extraverze*. *Neuroticismus* se svými výsledky téměř shoduje.

8. 1. 3. Respondentka č. 8

Dimenze	Výsledky			Shoda
	NEO – FFI		Grafologie míra	
	percentil	míra		
<i>Neuroticismus</i>	-	nepřítomna	nízká	+
<i>Extraverze</i>	96	extrémně vysoká	extrémně vysoká	++
<i>Otevřenost</i>	95	extrémně vysoká	extrémně vysoká	++
<i>Přívětivost</i>	67	vysoká	vysoká	++
<i>Svědomitost</i>	88	vysoká	vysoká	++

Tab. 20 Výsledky respondentky č. 8

U této respondentky je patrná naprostá shoda téměř ve všech zkoumaných dimenzích. Pouze u dimenze *Neuroticismus* je shoda částečná, v písmu se jistá úzkostnost projevila.

8. 1. 4. Respondentka č. 10

Dimenze	Výsledky			Shoda
	NEO – FFI		Grafologie míra	
	percentil	míra		
<i>Neuroticismus</i>	12	nízká	nízká	++
<i>Extraverze</i>	60	vyšší střední	střední	+
<i>Otevřenost</i>	75	vysoká	vysoká	++
<i>Přívětivost</i>	84	vysoká	vysoká	++
<i>Svědomitost</i>	54	střední	vysoká	--

Tab. 21 Výsledky respondentky č. 10

Výsledky obou metod u této respondentky se shodují také téměř ve všech. Jistá neshoda je pouze u dimenze *Svědomitost*, kde grafologie odhalila silnou sebedisciplínu, vytrvalost a houževnatost, kdežto respondentka sama přiznává jen její průměrnou míru.

8. 1. 5. Respondentka č. 11

Dimenze	Výsledky			Shoda
	NEO – FFI		Grafologie míra	
	percentil	míra		
<i>Neuroticismus</i>	39	nižší střední	nižší střední	++
<i>Extraverze</i>	64	vyšší střední	střední	+
<i>Otevřenost</i>	11	nízká	střední	--
<i>Přívětivost</i>	51	střední	střední	++
<i>Svědomitost</i>	5	extrémně nízká	vyšší střední	--

Tab. 22 Výsledky respondentky č. 11

U této respondentky bylo dosaženo naprosté shody obou metod u dimenzí *Neuroticismus* a *Přívětivost*, částečné u *Extraverze*. Téměř k opačnému výsledku došly obě metody u *Svědomitosti* a *Otevřenosti*.

8. 1. 6. Respondentka č. 12

Dimenze	Výsledky			Shoda
	NEO – FFI		Grafologie míra	
	percentil	míra		
<i>Neuroticismus</i>	92	extrémně vysoká	střední	--
<i>Extraverze</i>	24	nízká	nižší střední	-
<i>Otevřenost</i>	40	nižší střední	nižší střední	++
<i>Přívětivost</i>	26	nízká	nízká	++
<i>Svědomitost</i>	54	střední	vysoká	--

Tab. 23 Výsledky respondentky č. 12

U respondentky č. 2 je patrná výrazná shoda výsledků obou zkoumaných metod u dimenzí *Otevřenost* a *Přívětivost*. Nejvýraznější neshoda je u *Neuroticismu*. Ani v případě zbývajících dvou dimenzí *Extraverze* a *Svědomitosti* není patrná výraznější shoda.

8. 1. 7. Respondentka č. 14

Dimenze	Výsledky			Shoda
	NEO – FFI		Grafologie míra	
	percentil	míra		
<i>Neuroticismus</i>	48	střední	střední	++
<i>Extraverze</i>	86	vysoká	nízká	--
<i>Otevřenost</i>	98	extrémně vysoká	nízká	--
<i>Přívětivost</i>	67	vysoká	střední	-
<i>Svědomitost</i>	20	nízká	střední	-

Tab. 24 Výsledky respondentky č. 14

Respondentka č. 14 byla rozdílně diagnostikována téměř ve všech bodech, s výjimkou *Neuroticismu*, kde je úplná shoda v průměrné míře této škály. Největší rozpor nacházíme u *Extraverze a Otevřenosti*.

8. 2. Výsledek celého výzkumu

Zde uvádím výsledky celého výzkumu, který přes jednotlivé kazuistiky vedl ke zjištění, zda výsledky NEO dotazníku lze potvrdit grafoanalýzou. Následují tabulky, ve kterých jsou shromážděna data všech probandů v rámci jedné zkoumané dimenze. Poté je uveden korelační výpočet a následně odpovídám na položené výzkumné otázky a potvrdím anebo vyvracím hypotézy.

8. 2. 1. Porovnání výsledků u škály Neuroticismus

Resp. č.	2	3	8	10	11	12	14
Metoda							
NEO	extrémně vysoká	nižší střední	nepřítomna	nízká	nižší střední	extrémně vysoká	střední
Graf.	vysoká	střední	nízká	nízká	nižší střední	střední	střední
Shoda	+	+	+	++	++	--	++

Tab. 25 Shoda metod ve škále Neuroticismus

U této škály je patrná poměrně dobrá shoda výsledků obou metod.

- *Lze Neuroticismus a jeho míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?*

Podle výsledků dosažených v této škále je patrné, že *Neuroticismus* je grafologickou analýzou poměrně spolehlivě zjistitelný, ve smyslu shody s dotazníkem NEO.

8. 2. 2. Porovnání výsledků u škály Extraverze

Resp. č.	2	3	8	10	11	12	14
Metoda							
NEO	Nízká	extrémně nízká	extrémně vysoká	vyšší střední	vyšší střední	nízká	vysoká
Graf.	nižší střední	vyšší střední	extrémně vysoká	střední	střední	nižší střední	nízká
Shoda	-	--	++	+	+	-	--

Tab. 26 Shoda metod ve škále Extraverze

Tato dimenze se ukazuje jako dosti problematická. Obě metody se naprosto shodují pouze v jednom případě, ve dvou je pak shoda částečná. Ve většině ovšem převládá neshoda.

- *Lze Extraverzi a její míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?*

Z výsledků je jasně patrná nespolehlivost vazby předkládaných metod. Obě metody se v hodnocení této dimenze značně rozcházejí a jejich shoda tak může být náhodná. Grafologií tedy nelze *Extraverzi* spolehlivě zjistit ve smyslu shody s NEO – FFI dotazníkem.

8. 2. 3. Porovnání výsledků u škály Otevřenost vůči zkušenosti

Resp. č.	2	3	8	10	11	12	14
Metoda							
NEO	extrémně vysoká	střední	extrémně vysoká	vysoká	nízká	nižší střední	extrémně vysoká
Graf.	střední	střední	extrémně vysoká	vysoká	střední	nižší střední	nízká
Shoda	--	++	++	++	--	++	--

Tab. 27 Shoda metod ve škále Otevřenost vůči zkušenosti

Hodnocení výsledků škály *Otevřenost* je zajímavé extrémností vyhodnocení shody, buďto se obě metody zcela shodují anebo naprosto neshodují, tzn., že dosahují opačných výsledků.

- *Lze Otevřenost vůči zkušenosti a její míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?*

Výsledky v tabulce svádějí k závěru, že v nadpoloviční většině grafologie míru *Otevřenosti* z dotazníku potvrdila přesně a tedy se částečně shodují. Avšak tři ze sedmi případů naopak v rámci obou metod naprosto nesouhlasí. Nelze tedy bezpečně potvrdit, že grafologie spolehlivě potvrdí výsledky získané dotazníkem. Hodnocení této dimenze vidím jako nejproblematictější a je těžké na danou výzkumnou otázku jednoznačně odpovědět.

8. 2. 4. Porovnání výsledků u škály Přívětivost

Resp. č.	2	3	8	10	11	12	14
Metoda							
NEO	extrémně nízká	vyšší střední	vysoká	Vysoká	střední	nízká	vysoká
Graf.	Střední	vyšší střední	vysoká	Vysoká	střední	nízká	střední
Shoda	--	++	++	++	++	++	-

Tab. 28 Shoda metod ve škále Přívětivost

Škála *Přívětivosti* je zajímavá většinou četností úplné shody obou metod. Na druhou stranu je ve dvou případech patrná i jistá neshoda.

- *Lze Přívětivost a její míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?*

Výsledky v tabulce ukazují, že ve většině případů grafoanalýza potvrzuje výsledky získané dotazníkem.

8. 2. 5. Porovnání výsledků u škály Svědomitost

Resp. č.	2	3	8	10	11	12	14
Metoda							
NEO	extrémně nízká	vysoká	vysoká	střední	extrémně nízká	střední	nízká
Graf.	Nízká	střední	vysoká	vysoká	vyšší střední	vysoká	střední
Shoda	+	--	++	--	--	--	-

Tab. 29 Shoda metod ve škále Svědomitost

Zde jsou výsledky nejrozporupnější. Pouze v jednom případě je patrná úplná shoda, v jednom částečná.

- *Lze Svědomitost a její míru, kterou zjistí dotazník NEO-FFI, potvrdit grafologickou analýzou?*

U této dimenze se výsledky obou metod poměrně dost rozcházejí, z čehož vyplývá, že výsledky NEO dotazníku v dimenzi *Svědomitost* nelze spolehlivě grafologickým rozborem potvrdit.

9. Diskuze

V této práci jsem se pokusila přiblížit tolik diskutovaný problém, jakým použití grafologie jako psychodiagnostické metody bezpochyby je. Mým záměrem bylo detailněji seznámit s touto metodikou, poodhalit její tajemství tím, že dám čtenáři nahlédnout do „grafologické kuchyně“, seznámím je s postupy, kterých grafolog při své práci využívá, ukážu, na co se zaměřuje, co ke své práci potřebuje. Snažila jsem se také uvést na pravou míru v laické veřejnosti stále přetrvávající názor, že z jednoho znaku lze vyvodit vlastnost osobnosti. Víckrát jsem se například setkala s dotazy ze svého okolí, zda skutečně nedotažený tah u ypsilon znamená frigiditu. Samozřejmě, že tak jako existuje několik psychologických a psychoterapeutických směrů, z nichž se každý snaží člověka chápat, vnímat a léčit ze svého pohledu, stejně tak je několik škol grafologie. U některých se skutečně setkáváme s tzv. *grafologickou abecedou*, na základě které přiřazujeme vlastnosti podle jednoho znaku v písmu anebo naopak, jako škola *Marchesantů* v Itálii, přistupuje ke grafologii z přesně matematicko-statistického pohledu a všechny znaky pečlivě měří, detailně zkoumá a ze zjištění pak vyvozuje vlastnosti a charakteristiky. Chtěla jsem tedy poukázat a upozornit i na to, že i když je grafologie stará již stovky let, neustále se vyvíjí, hledá nové trendy, nové způsoby uchopení rukopisu a osobnosti jako takové.

Když jsem si vybírala školu, kde se budu grafologii učit, vybrala jsem si Českou Grafologickou komoru právě proto, že nabízí komplexní pohled na osobnost, při své práci postupuje od celku k jednotlivostem, které pak znovu spojuje do celku, který je vnitřně konzistentní, vnímá člověka v kontextu jeho životního prostředí, vztahů, schopnosti adaptace. Považuji za důležité poukázat právě na komplexnost této metody, na způsob jakým na osobnost nahlíží, na nehodnotící charakter jejích výstupů a přístupu k člověku. V této souvislosti tedy také poukázat na kořeny, které vážou moderní grafologii k humanistickému psychologickému směru C. R. Rogerse, nadčasovému pojetí psychiky, symbolu a kolektivního nevědomí C. G. Junga, a mnoha dalších psychology uznávaných vědců a badatelů.

Ve výsledném souboru, na kterém jsem výzkum provedla, bylo 7 žen. Je škoda, že jsem nepřiměla ke spolupráci muže. Možná by bylo zajímavé zjistit, zda se výsledky srovnání obou metod nebudou lišit napříč pohlavími. Nicméně je zajímavé, že i v ostatních

výzkumech prováděných na toto téma v nedávné době, byla výrazná převaha žen coby respondentů. Dazzi a Pedrabissi (2009) uvádějí 82 žen a 19 mužů, Kučera (2007) 81 žen a 16 mužů, přičemž do užšího výběru bylo zapojeno 5 žen a 5 mužů, s tím, že jedinci byli vybíráni na základě extrémně vysokých, extrémně nízkých anebo naopak průměrných hodnot naměřených ve vybraných dimenzích v první fázi výzkumu dotazníkem NEO – FFI.

Považuji za nutné upozornit na skutečnost, že mohlo dojít k jistému zkreslení při určování míry té které dimenze, protože grafologii nelze kvantifikovat. Nelze přesně určit, v jaké míře se v rukopise daná vlastnost či charakteristika vyskytne. Tam, kde se grafologie výrazně odklání od zjištění z dotazníku, toto není třeba brát v úvahu, spíš jde o určování drobných nuancí, jako bylo například *střední vyšší – vysoká*. Tam, kde jsem měla pocit, že to je víc, než průměrný projev, ale ne zas vysoký, jsem toto zjištění chtěla upřesnit.

Nejprekvapivější výsledek vyšel u dimenze *Svědomitost*, kde jsem byla dopředu přesvědčená o tom, že minimálně v této dimenzi se budou obě metody shodovat. Svědomitost, přístup k práci, plnění úkolů apod. je podle mne z grafologického rozboru nejspolehlivěji zjiitelný. Onu pečlivost a svědomitost by totiž měl z písma poznat i laik. Například rukopisy respondentky č. 2 a č. 10. Na první pohled je patrné, která pisatelka bude jak ke své práci, svým věcem a povinnostem přistupovat. Která z těchto dvou pisatelek má smysl pro řád, povinnosti, je pečlivá a svědomitá a která bude spíše lajdák, nepořádná a ledabylá?

Otázkou zůstává srovnávání dvou tak odlišných metod, jakými jsou NEO dotazník, coby sebeposuzovací metoda – tedy výrazně *subjektivní*, a grafologie, která míří „k jádru“ a snaží se být *objektivní*, i když o tomto lze s úspěchem pochybovat, neboť rozbor samotný je do jisté míry závislý na osobnosti grafologa. Srovnávám tedy vědomý a nevědomý přístup. Mám za to, že by tuto práci mohlo obohatit zjištění zpětné vazby. Po rozebrání obou metod respondentky vyzvat k rozhovoru a zjistit, jak se podle výsledků spíše vidí, příp. toto srovnat ještě s tím, jak jedince vidí blízké okolí. Slovní hodnocení v manuálu NEO dotazníku (Tab. 1) může totiž být celkem zavádějící, nehledě k jeho přílišné stručnosti. Co považuji za dokonce nedostatečné, je fakt, že v tomto hodnocení nejsou postihnuty všechny zkoumané subškály.

Subškály a četnost tvrzení může být také zavádějící. Příklad mi nedostatečné, že se na některé subškály vztahuje třeba jen jedno tvrzení. Také složení zvolených subškál dimenzí. Například dimenze *Extraverze* obsahuje subškálu *pozitivní emoce* (optimismus, radostnost). I když se na ni ptá větším počtem tvrzení, nemyslím si, že extrovertní člověk musí být nutně optimistický. Všechny vlastnosti subškál tedy nemusí jít vždy ruku v ruce s ostatními vlastnostmi extraverze, například sociabilitou, proto by bylo lepší sociabilitu a optimismus nespojovat do jedné škály, ale zjišťovat jejich výskyt samostatně. Výsledek v této subškále totiž může zkreslit celkovou hodnotu dané dimenze, jako tomu je např. u respondentky č. 3, která se v dotazníku označuje jako spíše pesimistická, neradostná a neveselá, ale raději je s lidmi a ve společnosti, než sama, raději je tam, kde se něco děje. Ve výsledku jí ale vyjde, že míra její *Extraverze* je extrémně nízká. Na druhou stranu musím říct, že jsem stejně v rukopise č. 3 prvky pesimismu neviděla. I když jsem se snažila v grafologickém rozboru postihnout všechny dimenze, konečné přiřazení míry mohlo být způsobeno nedostatečným přihlédnutím ke všem hodnotám subškál. Výsledek porovnání obou metod u dimenze *Extraverze* je neočekávaný.

Kučera (2007), který ve svém výzkumu probandům předkládá dva dotazníky NEO, a to NEO – PI – R a NEO – FFI. NEO – PI – R je rozsáhlejší, obsahuje 240 položek, 48 položek pro každou škálu, každá se dále dělí do 6 subškál (Hřebíčková, Urbánek, 2001), kdežto NEO – FFI (dotazník předložený v tomto výzkumu) obsahuje jen 60 položek, 12 pro každou škálu. Při srovnání obou těchto metod dochází k poměrně dost rozdílným výsledkům. U několika probandů je velký rozdíl (v percentilech) mezi oběma metodami a to poměrně výrazný. Například u probanda ID4 uvádí výsledek *Extraverze* 38 u dotazníku NEO – FFI a 64 u dotazníku NEO – PI – R.

Již jsem zmiňovala, že grafologie se snaží jít na podstatu. K tomu pravému, ryzímu Já, jádru osobnosti. Snaží se postihnout to, jací skutečně jsme, ne to, jací se snažíme být, jací si myslíme, že jsme. Otázka, kterou si však musím položit, je, *co je to?* Jak můžeme zkoumat to, jaký pisatel *skutečně* je, když ani on sám neví, jaký je?

Další možností, proč se výsledky neshodují, může být má nedostatečná praxe s grafologickými rozborů. Na druhou stranu například zvýšená *Extraverze* u pisatelky č. 3 byla odhalena velmi zkušenou grafoložkou a lektorkou.

Zkoumaný problém je poměrně dost obsáhlý a nabízí se mnoho dalších možností detailnějšího průzkumu. Možná by nebylo od věci srovnat tuto projektivní metodu s jinou projektivní metodou. Benjamin Thiry (2009) provedl výzkum, v němž srovnával výstupy z grafologické analýzy s Rorschachovým testem. Významnější korelace se neprokázala, nicméně by opět bylo zajímavé znát použitou grafologickou metodu.

I když výsledky výzkumu nejsou naprosto přesvědčivé a nevyvratitelné, nemyslím si, že je na místě grafologii jako psychodiagnostickou metodu zavrhnout, spíš by bylo možná vhodnější brát ji s jistou rezervou (stejně jako jiné uznávané a přijímané psychodiagnostické metody) tedy ne jako vševědoucí a neomylné, ale v kombinaci s jinými, čímž by snad pomohla dokreslit osobnost v těch nejjemnějších detailech.

10. Závěry výzkumu

Cílem této práce bylo porovnat výsledky dvou psychodiagnostických metod, a to dotazníkové metody NEO – FFI a projektivní metody grafologie. Úkolem bylo zjistit, zda se ve svých výsledcích rozcházejí anebo si naopak odporují.

Zkoumáno bylo pět dimenzí osobnosti – neuroticismus, extraverze, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a svědomitost, z nichž každá obsahuje řadu vlastností.

Zkoumaný soubor byl sestaven bez snahy o reprezentaci, neboť cílem bylo prozkoumat metodiku.

Výzkum vedl ke zjištění, že:

- grafologie je v dimenzi *Neuroticismus* a *Přívětivost* schopna potvrdit výsledky sebeposuzovacího dotazníku;
- v dimenzích *Extraverze* a *Svědomitost* je grafologie nespolehlivá co do shody s NEO dotazníkem.
- dimenze *Otevřenost vůči zkušenosti* se ukázala být ve srovnání obou metod jako nejrozporuplnější, a to ve smyslu buď naprosté shody anebo naprosté neshody.

Souhrn

Tato bakalářská práce zkoumá možnosti grafologické analýzy, a to v souvislosti s potvrzením výstupů sebeposuzovacího osobnostního dotazníku NEO – FFI. Cílem je zjistit, zda charakterové dimenze zjištěné z dotazníku dokáže grafologický rozbor potvrdit co do míry jejího výskytu u konkrétního jednotlivce.

Zjišťování proběhlo na sedmi respondentkách ve věku od 29 do 49 let.

Ve výzkumné části jsou uvedeny jednotlivé kazuistiky respondentek – z grafologického hlediska s určením míry každé dimenze a pak je u každé tabulka, kde jsou vyjádřeny hodnoty zjištěné z dotazníku. V další části jsou pak obě metody postaveny proti sobě, opět v rámci jednotlivých kazuistik a je zde vyjádřena míra jejich shody. Na závěr jsou všechny výsledky seskupeny podle jednotlivých dimenzí a je vyjádřena jejich ne/shoda a odpověď na výzkumné otázky.

Literatura

Knihy

- 1) Bičovský, R. (1992). *Tajemství písma*, Praha: Panorama
- 2) Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*, Praha: Portál
- 3) Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti – přístupy, diagnostika, uplatnění*, Praha: Grada
- 4) Hřebíčková, M. (1997). *Jazyk a osobnost. Pětifaktorová struktura popisu osobnosti*, Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity
- 5) Jeřábek, J. (2006). *Grafologie – více než diagnostika osobnosti*, Praha: Argo
- 6) Kučera, M. (1991). *Mluví písmo – proč, kdy, jak a ke komu*, Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství
- 7) Kulka, J. (1991). *Grafologie*, Brno: Svatá Mahatma
- 8) Kulka, J. (2001). *Grafologie – systém a technické termíny*, Brno: ARCANA, nakladatelství a vydavatelství a ECON publishing
- 9) Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, Praha: Grada
- 10) Mistrik, J. (1985). *Grafológia – synkritická analýza v modernej grafológii*, Bratislava: Obzor
- 11) Poppéeová, D., Zelinka, A. (1999). *Učebnice grafologie*, Brno: Schneider
- 12) Schönfeld, V. (2007). *Učebnice vědecké grafologie pro začátečníky*, Praha: Elfa
- 13) Smékal, V. (2009). *Pozvání do psychologie osobnosti – člověk v zrcadle vědomí a jednání*, 3. opravené vydání, Brno: Barrister & Principal
- 14) Správcová, B. (2005). *Sítě vnitřního umění*, Praha: Lubor Kasal
- 15) Svoboda, M. (2010). *Psychologická diagnostika dospělých*, Praha: Portál
- 16) Veličková, H. (2002). *Grafologie – cesta do hlubin duše*, Praha: Academia
- 17) Vítková, J. (2001). *Grafologie – čtení z písma – druhé čtení*, Olomouc: Votobia
- 18) Živný, P. (1991). *Co může říci písmo – kapitoly z grafologie*, Praha: Horizont

Články

- 19) Dazzi, C., Pedrabissi, L. (2009). *Graphology and Personality: An empirical study on validity of handwriting analysis*, Psychological Reports, 105, 3, p. 1255 – 1268, získáno e-mailem od autorky, anotace z EBSCOhost, database Academic Search Complete
- 20) Furnham, A., Chamorro-Premuzic, T., Callahan, I. (2003). *Does Graphology Predict Personality and Intelligence?* Individual Differences Research 1 (2), p, 78 – 94, získáno přes EBSCOhost, database Academic Search Complete
- 21) Hřebíčková, M. (2003). *Metodologické souvislosti výzkumu shody mezi sebeuposouzením a posouzením druhými*. Československá psychologie, 47, 6, 533-547.
- 22) Stein-Lewinson, T. (1938). *An introduction to the Graphology of Ludwig Klages, Character & Personality; A Quarterly for Psychodiagnostic & Allied Studies*, 6, pp. 163-176, získáno přes EBSCOhost, database SocINDEX
- 23) Thiry, B. (2009). *Exploring the Validity of Graphology with the Rorschach Test*, Rorschachiana 30, p. 26 – 47, získáno přes EBSCOhost, database PsycINFO

Testové metody

- 24) Hřebíčková, M., Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*, Praha: Testcentrum

Diplomové práce

- 25) Kučera, D. (2007). *Projekce osobnostních rysů v písmu*, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
- 26) Novotný, L. (2001). *Využití grafologie v personalistice*, Olomouc: Palackého univerzita

Obrázky – vzory rukopisů

Obr. č. 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 26, 27 byly získány z přednáškových materiálů ČGK.

Obr. č. 7, 19, 20 a 25 byly získány z knihy J. Jeřábka (2006). *Grafologie – více než diagnostika osobnosti*, Praha: Argo.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Formulář zadání diplomové práce

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt bakalářské diplomové práce

Příloha č. 3: Přídavná jména reprezentující pětifaktorovou strukturu popisu osobnosti

Příloha č. 4: Ukázka postupu práce při grafologickém rozboru

Příloha č. 5: Rukopis respondentky č. 2

Příloha č. 6: Rukopis respondentky č. 3

Příloha č. 7: Rukopis respondentky č. 8

Příloha č. 8: Rukopis respondentky č. 10

Příloha č. 9: Rukopis respondentky č. 11

Příloha č. 10: Rukopis respondentky č. 12

Příloha č. 11: Rukopis respondentky č. 14

Příloha č. 12: Vzor informovaného souhlasu

Příloha č. 1: Formulář zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2010/2011

Studijní program: Psychologie
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Psychologie (PSYB)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
KARBULOVÁ Lucie	Zákřejsova 1064, Ostrava - Přívoz	I09067

TÉMA ČESKY:

Porovnání výsledků grafologické analýzy s výsledky psychologické metody NeoBig5.

NÁZEV ANGLICKY:

The Comparison of the Outcome of the Grafology Analysis to the Results of Psychologic Method NeoBig5

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Martin Kupka, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cílem práce je zjistit, zda se grafologický posudek, resp. rozbor osobnosti grafologickými metodami, může srovnávat co do kvality a přesnosti s klasickými a empiricky ověřenými metodami psychologie. Pro toto srovnání bude užito dotazníku NeoBig5 a grafologický rozbor provede autorka sama, coby absolventka 2-letého základního kurzu grafologie při České grafologické komoře (2009).

Práce má také za úkol seznámit s metodikou grafologie a její historií, zaměřit pohled na písmo jako výtvar jedinečné osobnosti, ve kterém se ona odráží. Výsledkem bude buď poukázání na vhodnost grafologie jako dalšího nástroje moderní psychologie anebo naopak upozornění na nevědeckost této metody.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Blatný, M. a kol. (2010), Psychologie osobnosti, Praha: Grada publishing
Schönfeld, V. (2007), Učebnice vědecké grafologie pro začátečníky, Praha: Elfa
Jeřábek, J. (2005), Grafologie - více než diagnostika osobnosti, Argo
Miovský, M. (2006), Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, Praha: Grada
Ferjenčík, J. (2000), Úvod do metodologie psychologického výzkumu, Praha: Portál
Směkal, V. (2009), Pozvání do psychologie osobnosti, Barrister&Principal

Podpis studenta:

Datum:

25. 2. 2011

Podpis vedoucího práce:

Datum:

25. 2. 2011

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt bakalářské diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: *Porovnání výsledků grafologické analýzy s výsledky psychologické metody NeoBig 5*

Autor práce: Lucie Karbulová

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kupka, PhD.

Počet stran a znaků: 73 strany, 122 393 znaků vč. mezer, 104 328 znaků bez mezer.

Počet příloh: 12

Počet titulů použité literatury: 26

Abstrakt:

Cílem této práce bylo porovnat výsledky dvou psychodiagnostických metod, a to dotazníkové metody NEO – FFI a projektivní metody grafologie. Úkolem bylo zjistit, zda se ve svých výsledcích rozcházejí anebo si naopak odporují.

Zkoumáno bylo pět dimenzí osobnosti – neuroticismus, extraverte, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a svědomitost, z nichž každá obsahuje řadu vlastností.

Zkoumaný soubor byl sestaven bez snahy o reprezentaci, neboť cílem bylo prozkoumat metodiku a čítal 7 osob (žen).

Výzkum vedl ke zjištění, že:

- grafologie je v dimenzi Neuroticismus a Přívětivost schopna potvrdit výsledky sebeposuzovacího;
- v dimenzích Extraverte a Svědomitost se grafologie značně rozchází s výsledky NEO dotazníku.
- dimenze *Otevřenost vůči zkušenosti* se ukázala být ve srovnání obou metod jako nejrozporupnější, a to ve smyslu buď naprosté shody anebo naprosté neshody.

Klíčová slova: psychologie osobnosti, grafologie, rukopis, NEO – FFI, dimenze, neuroticismus, extraverte, otevřenost, přívětivost, svědomitost

ABSTRACT OF THESIS

Title: *The Comparison of the Outcome of the Graphology Analysis to the Results of Psychologic Method NeoBig 5*

Author: Lucie Karbulová

Supervisor: Mgr. Martin Kupka, PhD.

Number of pages and characters: 73 p., 122 393 characters with gaps, 104 328 without gaps

Number of appendices: 12

Number of references: 26

Abstract:

The purpose of this work was to compare the results of two psychodiagnostic methods – the NEO Big 5, five factor personal inventory and projective method Graphology. The deal was to find out if their outcomes are congruent or not.

The five dimensions of personality were searched – neuroticism, extraversion, openness to experience, politeness and conscientiousness. All of the dimensions are containing a lot of other characteristics.

Participants (7 women) were selected by chance, there were no attempt of representation because the purpose was to examine the method.

The research led to this conclusions:

- the graphology can confirm the results of NEO inventory in the dimension Neuroticism and politeness;
- the graphology can not confirm surely the results of NEO in extraversion and conscientiousness;
- I found the dimension openness to experience the most inconsistent in meaning of absolute agreement and absolute disagreement.

Key words: psychology of personality, graphology, handwriting, neuroticism, extraversion, openness to experience, politeness, conscientiousness, NEO-FFI, dimension

Příloha č. 3: Přídavná jména reprezentující pětifaktorovou strukturu popisu osobnosti

EXTRAVERZE – ŽIVOST (22,9 %)	
I +	řečný 73, výřečný 71, hovorný 70, mluvný 67, temperamentní 65, výmluvný 65, společenský 61, energický 58, sdělný 56, sdílný 55, průbojný 52, smělý 50, otevřený 47, spontánní 47, aktivní 46, kurážný 46, bezprostřední 44, impulzivní 41, výbojný 41, bojovný 39, rázný 38, pohotový 36, nenucený 36, rozhodný 35, důrazný 35, dravý 35, prudký 33, vznětlivý 32, rychlý 32, reaktivní 32, bojeschopný 32, neostýchavý 31, dominantní 31, autoritativní 31, buřičský 30, optimistický 30,
I -	uzavřený -72, málomluvný -68, tichý -67, nemluvný -66, mžkenlivý -66, samotářský -64, plachý -60, ostýchavý -59, nesmělý -57, nedružný -56, pasivní -52, nerázný -52, neprůbojný -49, netemperamentní -47, stydlivý -46, nevýbušný -45, nesdílný -44, flegmatický -42, vážný -41, neaktivní -41, zdrženlivý -40, nepřístupný -39, nedynamický -38, nejistý -37, nespontánní -35, rezervovaný -35, bojácný -35, váhavý -34, netečný -34, strnulý -33, nerozhodný -33, nedůrazný -33, pesimistický -32, nenáružný -31, nenápaditý -30.
PŘÍVĚTIVOST (18,45 %)	
II +	dobrosrdečný 56, dobrotivý 52, přívětivý 51, poctivý 51, srdečný 49, snášenlivý 47, charakterní 46, mravný 46, dobromyslný 45, zdvořilý 45, rozhodný 48, usilovný 48, ukázněný 43, nesobecký 42, tolerantní 42, morální 41, neagresivní 41, citový 40, poddajný 39, soucitný 38, věrný 38, umírněný 38, vstřícný 37, přízpůsobitelný 37, důvěřivý 36, taktní 35, čestný 35, trpělivý 35, upřímný 34, svědomitý 34, střídmý 34, čistotný 33, ovladatelný 33, optimistický 32, přízřebný 32, obětavý 30, tvárný 30,
II -	panovačný -50, útočný -48, pomstychtivý -47, nečitelný -45, rozpinavý -44, despotický -44, agresivní -42, autoritářský -42, drsný -42, výbojný -41, expanzivní -41, nesnášenlivý -41, svárlivý -40, násilnický -40, bezcitný -39, dravý -38, konfliktní -38, neustupný -38, egoistický -38, vzdorovitý -37, tvrdohlavý -36, sobecký -36, domyšlivý -36, buřičský -35, brutální -35, závistivý -35, škodolibý -35, samolibý -34, zákeřný -34, neovladatelný -34, autoritativní -33, sadistický -33, uštěpačný -33, egocentrický -33, chladnokrevný -33, zistný -32, nepoddajný -32, striktní -31, netolerantní -31, podezřivý -31, bojovný -30, úlisný -30, zatvrzelý -30.
SVĚDOMITOST (24,2 %)	
III +	důkladný 67, důsledný 64, pilný 62, svědomitý 60, pečlivý 59, cílevědomý 54, pracovitý 54, důrazný 53, systematický 50, vytrvalý 50, rozhodný 48, usilovný 48, spolehlivý 48, produktivní 46, akorátní 45, akurátní 45, zásadový 45, dochvilný 44, soběstačný 42, precizní 42, houževnatý 42, snažlivý 42, praktický 40, čínorodý 40, samostatný 40, výkonný 40, ctížádostivý 39, aktivní 38, věcný 38, energický 37, smělý 37, puntičkářský 37, praceschopný 37, pedantský 36, rázný 36, pedantský 35, vyrovnaný 35, průbojný 34, dělný 34, charakterní 34, pohotový 33, čestný 33, racionální 32, obětavý 32, trpělivý 32, ukázněný 32, ostražitý 31, prozíravý 31, harmonický 31, bojeschopný 30, kurážný 30, stabilní 30,
III -	lenošný -64, lenivý -63, nesvědomitý -54, nevytrvalý -52, chaotický -50, nestabilní -50, loudavý -47, nepozorný -46, nerozhodný -46, laxní -45, nedůrazný -45, unáhlený -44, nestálý -43, zapomnětlivý -41, dětský -41, nejistý -41, neaktivní -40, neracionální -40, nerázný -40, naivní -40, zbrklý -39, nesystematický -39, zbabělý -39, neprůbojný -39, neharmonický -38, nesamostatný -38, sobecký -37, nešetný -37, pasivní -37, váhavý -37, netrpělivý -36, marnivý -34, nevykonný -34, nerealistický -34, snivý -34, neprozíravý -33, neproduktivní -33, pomalý -33, ukvapený -32, plachý -32, škodolibý -31, povrchní -31, labilní -31, nesmělý -31, náladový -30, vyrušitelný -30.
EMOCIONÁLNÍ STABILITA (14,9 %)	
IV +	klidný 47, vyrovnaný 47, odvážný 41, zručný 41, duchapřítomný 40, odolný 39, obratný 39, dovedný 39, sebejistý 39, bystrý 38, umný 38, talentovaný 36, nadaný 36, sebevědomý 36, sebedůvěřivý 36, geniální 35, hbitý 35, bezstarostný 34, vynalézavý 34, bojeschopný 34, harmonický 34, inteligentní 33, důmyslný 33, optimistický 32, znalý 32, napaditý 31, všestranný 31, schopný 31, dobrodružný 30, chytrý 30, mrštný 30, kurážný 30,
IV -	rozrušitelný -55, nervní -54, vznětlivý -53, lehkovážnětlivý -51, popudlivý -49, labilní -47, vztahovačný -45, neklidný -44, úzkostlivý -42, zlostný -41, ukvapený -37, náladový -37, sentimentální -37, prudký -36, bojácný -35, netrpělivý -34, prchlivý -34, urážlivý -34, skeptický -33, pesimistický -32, nejistý -31, zbrklý -31, citový -31, malicherný -30, impulzivní -30.
INTELEKT (19,6 %)	
V +	chytrý 56, inteligentní 51, bystrý 49, vzdělaný 48, intelektuální 47, znalý 45, nadaný 45, talentovaný 44, chápavý 43, důvtipný 43, studovaný 42, kounavý 42, nápaditý 42, schopný 40, myslitelský 39, učenílivý 39, učený 39, duchaplný 37, hloubavý 36, zvědavý 35, vzdělavatelný 35, intelektuální 35, vnitřní 35, vynalézavý 35, ambiciózní 34, důmyslný 34, ostrovitý 33, cílevědomý 31, dovedný 31, ctížádostivý 30, profetelný 30, tvořivý 30,
V -	příhloupý -67, blbý -67, přiblblý -65, neinteligentní -63, idiotský -61, hlupácký -60, pitomý -59, hloupý -58, nenadaný -56, netaalentovaný -54, neučenlivý -54, nevzdělaný -53, omezený -53, slabomyslný -50, analfabetický -48, nechápavý -46, slaboduchý -45, prostoduchý -44, negramotný -44, nešikovný -43, nemotorný -43, nedůvtipný -42, neohrabaný -41, netvořivý -41, neobratný -37, nezručný -36, nedynamický -36, nevykonný -36, nezpůsobivý -35, zblblý -35, apatický -33, nenápaditý -31, neproduktivní -30, brutální -30.

Poznámky: V tabulce jsou uvedena všechna přídavná jména s faktorovým nábojem větším nebo rovným 30, která jsou seřazena podle velikosti faktorových nábojů. Římská čísla se znaménkem + nebo - označuje, že následující přídavná jména reprezentují pozitivní resp. negativní pól každého faktoru. Za názvem faktoru v závorce jsou uvedena procenta rozptylu, která jednotlivé faktory vyčerpávají.

Příloha č. 4: Ukázka postupu práce při grafologickém rozboru

Kazuistika pisatelky č. 10

Žena, 29 let, administrativní pracovnice, pravák

Popis KDZ

Písmový obraz

- uspořádaný až neživý, strnulý, hustý, držený, jednotný a jednotvárný, sevřený

Pohyb

- *rozsah*: malý, stejný ve všech pásmech, držený
- *tempo*: pomalé, dává si záležet na formování
- *pohyb. energie*: až příliš řízená, bez přirozené dynamiky, živosti, bez výkyvů, pořád stejné množství energie, jako by jí nedocházela, snad díky tomu, že píše svým pomalým tempem
- *koordinace*: bohatost formy, pohyb značně vědomě řízený, pomalý, nerytmický
- *směrový trend*: horizontální, krátké spodní délky
- *elasticita*: narušena držeností, ale přítomna, houpavost docílena spíš setrvačností

Forma

- *propracovanost*: až příliš propracovaná, přílišný důraz na detail
- *individuálnost*: vzniklá přikrášlením, precizní prokresleností formy, stylizovaná osobitost
- *variabilita*: bez živé variability, tvary se přesně opakují

Fixace

IVa, trocha II.

Rytmus

- narušený neživotností, strnulostí a opakováním formy

Individuálnost

- výrazná stylizace, odklon od ŠP

Harmoničnost

- písmo neharmonické, pohyb příliš utlumený formou

Interpretace KDZ

Písmový obraz

- pisatelka má ráda věci na svém místě, má ráda řád, je svědomitá, pečlivě plní zadané úkoly, zaměřená až puntičkářsky na detail;
- výrazná sebekontrola, chová se „přijatelně“, mám pocit, že nikdy svým chováním nezklame, na druhé je milá, přívětivá, ochotná pomoci, snad až altruistická, protože to odpovídá její představě, resp. požadavkům jejího okolí; vnějškově zaměřená na druhé, i když jistá touha po druhých je taky patrná, ale do většiny kontaktů se musí jakoby nutit – „sluší se, být tady vždy pro druhé“, avšak je spíš uzavřená, málokdy se otevře – i když tendenci má; odříznutá od nevědomí, emocí;

Pohyb

- emoce nediferencuje, výrazná sebekontrola, vědomé zaměření na vnější efekt, projevy emocí, pudů a impulsů potlačeny; nízká živost až nudnost; v kolektivech bezkonfliktní; jistá radostnost či optimismus, snad chuť poznávat... - je „introvertem zaměřeným na lidi“.

Forma

- dobrá pasivní vůle, vytrvalá, houževnatá a důkladná, horší schopnost přizpůsobení se vnitřně, na venek působí, že je flexibilní, že jí nedělá problém se přizpůsobit, svou nevoli uvnitř jednoduše potlačí; snaha být oblíbená pro svou dobrotu a ochotu;

Fixace

- vytrvalá, potlačuje nevědomé impulsy, menší psychická elasticita, hůře přizpůsobivá, strojená, ovlivnitelná

Rytmus

- nedostatek vlastního přesvědčení pro vývoj osobnosti, uvíznutí ve světě tužeb – jakoby počká, až jí řeknou, jaká má být;

Individuálnost

- pisatelka chce působit na druhé,

1. náčrt osobnosti

- pisatelka je ovlivněná společenskými normami či výchovou, stylizuje se do role vždy a všude nápomocné, ochotné, milé a přívětivé bytosti, která nedává najevo své emoce, nikomu se neotevře, ale je zde pro druhé, dobře se přizpůsobuje vnějškově, když vnitřně nesouhlasí, potlačí to, pro dobro věci, nezklame, je čitelná; introvert zaměřený na lidi, má

ráda společnost a druhé lidi, ale stejně tak si váží samoty a možná by byla radši, kdyby tady nemusela neustále být pro druhé;

- je vytrvalá, houževnatá, cílevědomá, s velmi dobře vyvinutou pasivní vůlí, může mít pocit, že vůle je to nejdůležitější, zač si člověka vážit; vyhovuje jí pravidelnost, když ví, kde co má a kdy se co stane, menší schopnost improvizace;

- v projevech je průměrná, někdy až nudná, nejspíš od ní žádné překvapení čekat nemůžeme, chybí spontánnost, energii vynakládá účelně, raději po malých dávkách (pomalu), ale aby jí nedocházela – s čímž nejspíš problém nemá. Svou vytrvalostí a houževnatostí (vůlí) dokáže „všechno“.

Popis a interpretace nejvýraznějších MPZ

Vázání – úhly, arkády i girlandy – držaná, přes původní uzavřenost má občas tendence se otevřít;

Levý sklon – ztráta bezprostřednosti, introverze, pasivní vůle

Obohacení – strojenost, snaha reprezentovat, nepřírozenost

Levoběžnost – introverze (useknuté koncové a krycí tahy)

Příloha č. 5: Rukopis respondenty č. 2

Ahoj list papíra,
mám za úlohu Ti napísat... vlastně Te popísat. A tenaz
je nato nejvhodnější doba, protože nic nestihám :). V práci
idem len na 60% v práci skúška, o kt. stále ešte premýšľam či
tam vôbec pôjdem.
Asi Ťa dopíšem nabudúce... dúfam, že to nebude Xpravidlami,
keď Ťa budem písať na viacerých. (Fuj, ale škríbam!)
No. Opäť sa vraciam k novej listu. A iným píšem! Hrdan
ešte nebude neshovo to poslať!
Tak! na 3. kvät, či dostal do tvojich všetko doba, či ako sa to baví.
idem list definitívne dopísať.
Stratila som CD na výučku! Mám texty, & z kt. mám písať
seminárku. A dnu mám posledný termín. A umiela babka dnu
ráno. Pozitívum je, že je tu Pomen a veľa obid (čierny plechy
zemiaci, plnení kúvelim mäsom). A mám upretení :).
Právi som vyplnula dotazník pre Adidoreu (je v 3. ročníku sloje
e v žiati som ja ešte u nej nevidela. A ešte sa chystám vyplniť
ten PT 16. Aspoň trochu sa tak odľadím v týchto, kt. postele
pornebný a into o tvojich na nej spoločný mail. Príloha je
zatiaľ len táto :).
to to mal byť asi súvislý text. Asi som nala vedieť písať nejaký
príbeh a čo. Tak Ťa opísať napr. môjho pr. keď práve na posteli. Alebo
nie. Niečo sa mi.
Tak nie. Tak som ho už predsa (len nedopisala. Som v práci. A
kolegyňa pôjde na prácu, tak plien. (takýto oniča, ale úplne
oniča - list som ešte asi v žiati nezapísala :)).
Dijaby som nezapísala, prosím, prosím, pošli mi výsledky - o, ho
testu, ak budú stíhať. Inak škoda, že si nebola na tou kvete
Aplikovanej psychodiagnostiky a Oberleigera, vďaka si si táto
najakej test na sibe, bola to úspešná :). Výšlo mi že som u nich
na všetky možné povrchy osobnosti (podobne ako to v ňom
väčšine študentov psychológie :). Dale aj pozitívum - som prijatá
ná! Aspoň niečo :). Idem aj na dovolenku - kurz. (Aha, vlastne napísať
Tobol, ale listu papíre). Chvalabohu, že nečítam na obsahu. Malo
to byť len najakej súvislost. No, právi som chcelo volať. Už
hovoriš s týmto list vytrval (a hby som ho nikdy ešte pošle
(mám tuším :)).
Či sa dáš zveru! Huvá! Aspoň máš predtým májku strážnu e
strasti plne spôsobu plien súvislky! Vyprac to podobne
s týmto listom :). No. Hovob. Dej sa plne, keď sa to bude
pozitívum (tento list).
(mám poslať aký podpis ma dať, tak pošle :).
Tape
VI. (A)

Příloha č. 6: Rukopis respondentky č. 3

(3)

Ohoj Pavli!

Jak se máte? Předem děkuji vaší věcnou mluvu
samozřejmě pozdravit od mamky. Pokouškace
kuchně je v našem proudu, chvilka je tomu
malý Honík učitel kuchličky a py' to vypadá
moc hezky. Chudák mamka, přišel ublíží
po robotičkách. Jsem doufám, že už si zase
něco ukloude, to by byla huza. Děve je se
pořádání chytly by zedle, ale stýně si meda
řít a pořád bude makat jako šroubek.
A co kluci? Kypříček už se určitě moc
těší na vánoce, že? Pavel už dnes přinesl
domu stromček, Erička mu to koutalo
a vykulenýma očima přes píl klauz.
Je s ní teď síluce sraude, každý den
vymyslí nějakou novou šepičku, někdy měm
pocit, že to snad dítě nasebral jen proto,
aby nás rozesudle. Přechovárem se zrovna
naučilo koupat na madle od trampoliny,
a to tak, že na něj naskakuje prúmo s
rozběhem. Přitřel nohy a vypadá zpravidla jako
opice. Po čem to dítě ani je?

Příloha č. 7: Rukopis respondentky č. 8

Ahoj Hanýšku!

Dlouho jsme se neviděly, tak je třeba si zase jednou trochu „sdrbnout“ alespoň písemně. Jinak doufám, že snad stihneme do konce roku i osobní setkání.

Láto, ach to láto! Pro mě je to hlavně vůně krásných květin u nás na rybářích. Já ti vědecky říkala, abys někdy šla také. Kdo uvažil, nepochopí. Stačí si přečíst vyprávění Oty Pavla a bude ti to jasné. Jsou to okamžiky, které tě donutí stát v určitém okamžiku před schopností přírody vytvářet „filmové situace“, které tě vždy dostanou. Nakonec mi bývá úplně jedno, jestli si nosu domů vejatý ulovek nebo „jen“ sáček. Tak vejak mi bývá láto všech těch televizních srovnání, kterými ani v nejkrásnějších ročních obdobích ten svůj „seriálový“ večer neosáh.

Tak myslím, že jako upoutávka pro tvé rozhodnutí příští rok vyrazit také za šupinatým sílenstvím by to mohlo už stačit. Těším se, že si uděláš teď před vánočním časem na naší tradiční procházku s „polskem“.

Příloha č. 8: Rukopis respondenty č. 10

Dovolím si Egyptě

Velas jsem byla v Egyptě plastně podruhé. Je moře de facto
pobřeží. První poznámka je plavba podruhé proběhla u Balbu.
Přijeli jsme tam z komorů v noci, kolice první došlo
ke krásné moři podý proběhl jasně nastepo, ale ~~že~~ v pěti
hodinách. Musím říct, že jeflola kolem 12⁰⁰ byla velmi
ovčívající. Při přílivu plavba šla kvantem malých medví.
Děti si z prima hrály. Toho jsem se já také předobívala.
Jednou přišel na plavbu, jelikoz ale nej je da' odobit,
kde došlo z "Krym" posolem" bude hroutit v. boleskym, promě-
něm. Při jíh po hodinách v moři je prok formou prosty
a přehled plavce dova povstom jistě adobny. Tehdy jistě
plavbě proběhlo bez výstroje, ale do Egypta (podobně je Ru-
dina moři) jsem z komorů dleka vyrostla vyrobena maskou,
šmohlom, plavběm a opalováním jistěm z polovem 50.
A do však bylo málo a po dvojnásobné plavběm si jistě
je jistěm bude přát jistě, plavě povstom ochromu jistě, ale
převle jistěm pohyb (a povstom je po přelohu vyrobách).
Rude moře je plavběm povstom. Těch povstom a pohyb, které
je přelohu přímo je plavbu z areálu do moře, je jak mac,
že jsme první okoměky dohánely v plavběm povstom děti
převle kolem. Kromě jistěm do povstom, vyrobny do města na plav
mí jistěm a plavbu na povstom z delfiny, jsme celý pohyb
převle je přelohu vyrobemými plavci. Z podly jsme vyrobny
až v okoměky, kdy plava chut v plavce byla je plavběm
a jistěm přelohu plavce je přelohu povstom. Bole, jak má
jak chutnala coca-cola! Za plavběm povstom, jistěm, chutnala,
povstom, jistěm, povstom a plavběm povstom, plavběm je má
v plavběm povstom povstom povstom povstom, je ale povstom
plavběm!!!

(Lucy, davykovech le do do diplomky :-)

Příloha č. 9: Rukopis respondenty č. 11

Arj Luro,

vyplnila jsem ti dotazník a nějak jsem
nepostřehla, že už ti nějak přišlo. Takže pěťá.
když jsem se dala, na psychologii dětí.
Vydáváš ji malou svou. Trochu, že celý týden
mášleš, takže mášš budeme mít děti
jsem na věd. Trochu mě ještě publikování
chroniky nemocí dětí. Podle mě mášš net
a jura. Net stránce netbook, ani bude khat
ky. Jarda mášš konky, rovně si na konci
fyz podu křivě. Taky aboile pěťá prouduj.

Když jdeš svou práci děj. Mášš jsem kuku
křivě. No jo, mášš jura. Budu ránoce!
Mášš mášš učim' zlob' otáča. 16.12. jde
na sítěku se tválem' psychologie. Vypl'ím,
že jsi tuu kvy naprosta, u? Také učim' tavy
přjde na řadu až po, u? No, ja' vřim
proudu ještě ani děj. To mášš bude,
proudu, fofa. Ale šim' až se křim. An jsem
přid ještě děj.

Vím, že je to plkatu, ale tuad ti to proudu.

Příloha č. 10: Rukopis respondentky č. 12

Ohaj Lucko,

musím Ti napísat, že ta letošní dovolená je nádherná.
Jsem na Šumavě u kamároda. Práci mám také přeji, když
pakud si nemu práci, které letos vůbec je. Vlastně
vplácí paprue' tu je s máma i ta naše malá' Soudy mba.
Je ještě maličká, koprce 5 měsíců, tak musíme
nějaký příspěvekovat tomu, co ta malá' ukápe.
Musím být opatrná, aby se nezapomněla nějaký problém
v její'm zdravotním stavu, což by se mohlo stát,
holýš ji budu nepřiměřeně satizovat. Zrovna
některá už dost dlouhou cestu, až jsem ji s křivou
musela odvést do náruče, aby si odpočívala.
Byla s máma na černém jeseře. Křivou jsem doporučila,
je to krásné místo. Užasná čistota a voda, holou
jsem tes a tes. Škoda, že bylo trochu chladnější
zkrátka má křiva nějaký přetřelý' kurvoj a koprou',
tak budeme fandit. :-) Bohužel, je to asi poslední
den, který tu budeme. Dovolena' se mám krátit,
křiva bude muset předčasně do práce. Kaliga
anemacnil a miboto jiny' to vskit nemuší. Tak, až
se vrátíme, sejdu na sklůčku a vše ostalou'
Ti všem osahně. Křiva krásně. Pa brá :-)

Příloha č. 11: Rukopis respondentky č. 14

Drabá Guie,

pišou tento list, protože jsi také byla v Opau,
a tudíž víš, o čem je řeč. Je to docela smutné
místo, ačkoli se tam snaží pomoci. Pacientky
na dolivorním oddělení nejsou přátelské, to by
mělo tak podobné, ale ony nejsou přátelské
ani vůči sobě. Buď se ignorují nebo jsou na
sebe i zlé. K personálu se chovají slušně, ale
asi tam mají roli také vypočítavost, ~~pevný~~
přec jen je to neruší. Žití rozhodují,
kdo přijde domů a kdo zůstane. Když jsem měla
raport, jaké jsou pacientky, asi bych je popsala
jako ženy maximálně průměrné inteligence, starších
věkových, které mají se sebou opakovanou ataku
schizofrenie, jsou nedůvěřivé, hodně konu, nebo
se jim moc pracovat a také vypadají samostatně.
Na dubové straně jsem nikdy nebyla o jejich
kříži, měla jejich životy a nepodílala se schizofrenií.
Měj se krásně, Petra Jevítková

Příloha č. 12: Vzor informovaného souhlasu

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Souhlasím s účastí na výzkumu pro bakalářskou diplomovou práci Lucie Karbulové. Dávám tímto souhlas se zpracováním osobních dat zjištěných dotazníkovou metodou NEO Big 5 a z grafologického rozboru.

Byl/a jsem poučen/a o svém právu z výzkumu kdykoliv vystoupit a případně odmítnout, aby mnou sdělené informace byly použity ke zpracování výzkumu.

Byl/a jsem ujištěn/a o anonymitě.

V.....dne.....

.....

podpis

